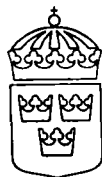


Näringsutskottets betänkande

1986/87:9

om utrikeshandelspolitiska frågor



NU
1986/87:9

Ärendet

I detta betänkande behandlas, helt eller delvis, tolv motioner om bl. a.
fri handel med varor och tjänster,
u-landshandeln,
social- och miljöklausul i internationella handelsöverenskommelser,
Norden som hemmamarknad,
samarbetet med EG,
kostnader för handelspolitiska åtgärder,
importkonkurrerande hemmamarknadsindustri,
export av högteknologiska varor,
tillfällig utförsel av metallskrot.

Sammanfattning

Fyra partier (m, fp, c, vpk) har i motioner redovisat sin principiella syn på inriktningen av den svenska handelspolitiken. Förslag i motionerna om vissa svenska initiativ på området avstyrks av utskottet med hänvisning bl. a. till förestående förhandlingar inom ramen för GATT. Med liknande motivering avstyrker utskottet förslag i tre motioner (fp, c, vpk) om särskilda åtgärder med hänsyn till u-ländernas situation. Utskottet avstyrker vidare två motioner (c, vpk) om möjligheterna att begränsa import som framställs under socialt eller miljömässigt oacceptabla förhållanden, varvid utskottet dock räknar med en fortsatt svensk bevakning av frågan i lämpliga internationella sammanhang.

Motionsyrkanden om ökade insatser i det nordiska samarbetet (c) och i samarbetet med EG (m) avstyrks av utskottet, som hänvisar till pågående verksamhet på dessa områden. Utskottet avstyrker likaledes motioner (m, fp) med krav på utredningar om kostnaderna för handelspolitiska skyddsåtgärder, varvid hänvisas till att nya importrestriktioner för t. ex. tekoprodukter inte torde vara aktuella. Utskottet avstyrker också ett motionsyrkande (c) om en utredning av möjligheterna att ersätta import med inhemska produkter. Därvid erinrar utskottet om vikten av att även hemmamarknadsinriktade industribranscher kan avsätta en del av sin produktion på export.

De hittills nämnda motionerna har samtliga fått stöd i reservationer från

företrädare för resp. parti, i några fall även för annat parti. Ytterligare motioner som avstyrks av utskottet men som får stöd i reservationer gäller tillfällig utförsel av metallskrot (m) och statligt handels- och bytesbolag (vpk).

Ett motionsyrkande (c) om lagreglering av exporten av högteknologiska varor avstyrks med hänvisning till att vissa restriktioner numera gäller på området. Ett yrkande (vpk) om att en kommission skall tillsättas för att utreda olika aspekter av det svenska beroendet av utländsk avancerad teknik avstyrks också av utskottet. Här föreligger en reservation (vpk) till förmån för motionen.

Motionerna

De motioner som behandlas här är följande:

1985/86:405 av Ulla Orring m.fl. (fp), såvitt gäller hemställan (1) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående en fortsatt liberalisering av den externa ekonomiska politiken i Sverige och i vår omvärld.

1985/86:U530 av Olof Johansson m.fl. (c), vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om handelspolitikens inriktning,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om u-ländernas utsatta ställning i världshandeln,

5. hos regeringen begär en kartläggning av i vilken omfattning import förekommer av varor producerade under oacceptabla förhållanden från hälso- och miljösynpunkt eller med utnyttjande av slavarbete eller barn eller annan även efter lokala förhållanden underbetald arbetskraft samt förslag till åtgärder som kartläggningen kan motivera,

6. som sin mening ger regeringen till känna att GATT-avtalet bör omförhandlas så att de avtalsslutande parterna får rätt att förhindra import av varor som produceras under oacceptabla förhållanden i enlighet med vad som anförts i motionen.

1985/86:N216 av Ulf Adelsohn m.fl. (m), såvitt gäller hemställan (9) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att motverka protektionism inom varu- och tjänstehandeln.

1985/86:N270 av Anita Bråkenhielm (m) och Sonja Rembo (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär ändring i kungörelsen (1950:324) angående allmänt exportförbud på sådant sätt att företag i tillverkningsindustrin medges tillfällig utförsel för bearbetning av metallskrot i det fall det är avsett för återtagning och återanvändning i den egna tillverkningen.

1985/86:N271 av Sigge Godin (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande export- och importutbildning för små och medelstora företag vid Sandöskolan.

1985/86:N272 av Paul Lestander (vpk), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett statligt handels- och bytesbolag för handel med statshandelsländerna och att en avdelning i detta bolag inrättas som ett marknadsinstitut i Tornedalen.

1985/86:N291 av Alf Wennerfors (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att de handelspolitiska åtgärdernas betydelse för hushållens ekonomi bör utredas.

1985/86:N302 av Bengt Westerberg m.fl. (fp), såvitt gäller hemställan (6) att riksdagen uttalar att Sverige i skilda sammanhang bör verka för en fri internationell handel och slopande av icke-tariffära handelshinder, även inom tjänstesektorn.

1985/86:N303 av Lars Werner m.fl. (vpk), såvitt gäller hemställan (2) att riksdagen hos regeringen begär förslag till begränsning av tekoimporten på grundval av en socialklausul.

1985/86:N312 av Hadar Cars m.fl. (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kostnadsberäkning av handelspolitiska skyddsåtgärder.

1985/86:N326 av Olof Johansson m.fl. (c), såvitt gäller hemställan – med motivering i motion 1985/86:U530 – att riksdagen

1. hos regeringen begär utredning och förslag om myndigheternas åligganden och befogenheter i det nordiska samarbetet,

2. hos regeringen begär att utredningen Importkonkurrerande hemmamarknadsindustri (SIND 1979:3) breddas och aktualiseras i enlighet med de riktlinjer som redovisas i motionen samt att de förslag läggs som den förnyade översynen kan föranleda,

4. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om högteknologisk export.

1985/86:N327 av Lars Werner m.fl. (vpk), vari – med motivering i motion 1985/86:Fi603 – hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om det nuvarande frihandelssystemets verkningar,

2. hos regeringen begär förslag om åtgärder för att begränsa det utländska teknikberoendets inverkan på landets ekonomiska politik och utrikespolitik.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Aktuella handelspolitiska frågor

I sitt anförande i den handelspolitiska debatten i riksdagen den 2 april 1986 (RD 1985/86:105 s. 4) gav statsrådet Mats Hellström en översiktlig redogörelse för regeringens linje i olika aktuella handelspolitiska frågor. Anföran-

det inleddes med följande principiella synpunkter på värdet för den svenska ekonomin av ett fritt varuutbyte:

NU 1986/87:9

Det är genom utrikeshandeln som Sverige deltar i den internationella arbetsfördelningen. Det är genom att öppna våra gränser för ett internationellt varuutbyte som vi har kunnat renodla våra speciella konkurrensfördelar. Det är genom denna öppenhet som vi har lagt grunden för en enastående välfärdsutveckling i Sverige.

Under senare år har den positiva utvecklingen av vår export betydligt mycket för den återhämtning som skett i den svenska ekonomin och för vår internationellt sett höga sysselsättning.

Även sedd i ett längre perspektiv spelar utrikeshandeln en stor roll i det ekonomiska utvecklingsförloppet. Det är genom det fria varuutbytet över vårt lands gränser som de svenska konsumenterna kan få tillgång till ett större urval av varor och tjänster och som de svenska företagen stimuleras till nya tekniska landvinningar och en effektiv forsknings- och utvecklingsverksamhet. Det är genom att ständigt mäta sig med en internationell konkurrens som företagen sporras till nya landvinningar. Den internationella konkurrensen leder till en skapande och progressiv miljö för de svenska företagen. Utrikeshandeln har via sina effekter på den tekniska utvecklingen verkat som en kraftfull tillväxtmotor under en stor del av 1900-talet. Detta har bidragit till våra framgångar på sysselsättningens och den sociala välfärdens områden.

Omvänt innebär protektionism en börda för folkhushållet. En skyddspolitik leder till att vi inte utnyttjar våra resurser på bästa sätt, med negativa följder för tillväxt och sysselsättning. Även de tekniska bestämmelser, tulladministrativa regler, m.m. som isolerar den nationella marknaden kan medföra kostnader och onödigt besvär för företag och enskilda. Det är dyrbart att framställa flera versioner av en produkt för att tillfredsställa flera länders olika myndighetskrav. Det är dyrbart att behöva vänta avsevärd tid för att få sin produkt godkänd för marknadsföring i andra länder. Regeringen arbetar aktivt på att undanröja sådana tekniska handelshinder som inte kan motiveras av hälso- och säkerhetsskäl. Detta arbete är sålunda också ett led i insatserna för att nå ökad ekonomisk tillväxt.

Efter en genomgång av den internationella ekonomiska utvecklingen och tendenserna till ökad protektionism i vår omvärld uttalade statsrådet Hellström regeringens starka stöd för arbetet på att få till stånd en ny förhandlingsrunda inom GATT, innefattande också handeln med tjänster (se s. 6).

Vidare behandlades u-ländernas skuldproblem. Handelns betydelse för att lösa dessa problem är central, anfördes det, och Sverige är berett att stödja u-ländernas ansträngningar att öka sin export. Beträffande Sveriges import av tekoprodukter från u-länder – som utgör det enda betydande avsteget från den svenska frihandelslinjen såvitt gäller industrivaror – ställdes en generösare behandling i utsikt.

Ett centralt mål för Sveriges handelspolitik är, anfördes det vidare, att svenska varor och tjänster skall kunna tävla på lika villkor på den västeuropeiska marknaden, som i dag svarar för ca 70% av Sveriges export. Genom medlemskapet i Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) och avtalen med Europeiska gemenskapen (EG) har svensk industri och svenska konsumenter nu tillgång till världens största tullfria marknad. Trots tullavvecklingen hämmas emellertid handeln såväl inom EG som mellan EFTA-länderna och EG av en rad andra hinder. Inom EG har man

nu beslutat sig för att ta krafttag för att till år 1992 avveckla återstående handelshinder och för att stimulera samarbetet i fråga om industriell forskning och utveckling. Sverige har all anledning att uppmärksamt följa denna utveckling för att så långt möjligt bli delaktigt i förverkligandet av en reell hemmamarknad i Västeuropa. Vi måste inse, anfördes det, att deltagandet i gemensamma europeiska lösningar många gånger förutsätter jämkningar t.ex. vad gäller utformningen av tekniska föreskrifter. Statsrådet Hellström hänvisade här bl.a. till det pågående arbetet mellan EFTA och EG på grundval av den s.k. Luxemburgdeklarationen.

Vidare anfördes att regeringen fäster särskilt stor vikt vid internationellt samarbete om forskning och utveckling. En viktig grundval för ett intensifierat samarbete på området med EG har lagts med det ramavtal som träffades i början av år 1986. I sammanhanget hänvisades också till det s.k. Eureka-initiativet, som syftar till att stärka de europeiska företagens konkurrenskraft på högteknologiområdet genom ett utökat samarbete mellan företagen rörande olika kommersiellt inriktade utvecklingsprojekt.

Ny GATT-runda

Under efterkrigstiden har det allmänna tull- och handelsavtalet (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT) utvecklats till det centrala organet för förhandlingar om tullar och andra handelshinder och för fastställande av normer för internationell handel. Kretsen av GATT-anslutna länder omfattar samtliga västliga industriländer, flertalet viktiga u-länder samt vissa statshandelsländer, dock ej Sovjetunionen och Kina. Grundläggande för GATT är den s.k. mest-gynnad-nation-principen, som innebär skyldighet för varje medlemsland att behandla samtliga medlemsländer lika i fråga om tullar, avgifter m.m. Endast länder som ingår i en tullunion eller ett frihandelsområde tillåts att – till förmån för andra länder inom unionen eller området – göra undantag från principen.

Vidare är kvantitativa restriktioner mot import förbjudna. GATT innehåller dock en generell skyddsklausul av innebörd att ett land får vidta skyddsåtgärder om inhemska producenter skadas av snabbt ökande import. Även en rad andra undantagsklausuler finns i avtalet. Handeln med jordbruksprodukter är sålunda i praktiken undantagen från GATT-reglerna.

Även tekoområdet särbehandlas på grundval av en inom GATT träffad ramöverenskommelse, det s.k. multifiberavtalet (MFA). Överenskommelsen ger möjligheter till bilateral reglering av exporten av tekoprodukter från u-länder till i-länder. Sådana bilaterala avtal skall dock medge en viss minsta exportökning. Syftet med systemet är att importländerna skall kunna skydda sig mot marknadsstörningar, samtidigt som en successiv ökning av u-ländernas export garanteras. MFA har kommit att täcka en allt större del av handeln på området. MFA har flera gånger förlängts. Nyligen förlängdes det för ytterligare en femårsperiod (MFA IV).

Under efterkrigstiden har ett antal förhandlingsrundor ägt rum inom GATT med sikte på att få till stånd en allmän avveckling av tullar och andra handelshinder. Den senaste rundan, som påbörjades i Tokyo år

1973, har lett till att industriländernas genomsnittliga tullskydd på industri-varor har sänkts till 5–6%.

NU 1986/87:9

I Tokyorundan behandlades även olika frågor rörande s.k. icke-tariffära handelshinder, som har kommit att bli alltmer betydelsefulla i och med avvecklingen av tullarna. Överenskommelser ingicks om s.k. koder för bl. a. statliga subventioner, tekniska föreskrifter och offentlig upphandling.

Frågan om en ny förhandlingsrunda i GATT har aktualiserats under de senaste åren. Bakgrunden härtill är främst att obalanser inom världsekonomin har lett till starka protektionistiska strömningar. Särskilt Förenta Staterna, som har sett sin konkurrenskraft försvagad genom dollaruppgången, har sökt efter olika möjligheter att undanröja hinder för sin export av såväl industri- och jordbruksvaror som tjänster, med hot om olika skyddsåtgärder som påtryckningsmedel. U-länderna å sin sida tvingas genom sin stora skuldbörda att öka exporten till industriländerna, samtidigt som man önskar skydda framväxande inhemsk produktion av kvalificerade industrivaror och tjänster.

Vid GATT:s session i november 1985 beslöts att starta förberedelserna för en ny runda. Arbetet kom att präglas av starka motsättningar beträffande bl. a. omfattningen av den nya rundan. Industriländerna drev linjen att tjänstehandeln och vissa andra områden som hittills inte omfattats av GATT borde behandlas, vilket flera u-länder motsatte sig. Även frågan om avveckling av hinder för handeln med jordbruksprodukter var kontroversiell. Vissa EG-länder var obenägna att låta jordbrukspolitiken inom EG påverkas av en ny GATT-runda.

Trots dessa motsättningar visade det sig möjligt att vid ett ministermöte i Punta del Este i Uruguay i september 1986 nå enighet om riktlinjer för den nya rundan.

I en gemensam deklaration av den 20 december 1986 redogörs utförligt för mål, allmänna principer, ämnesområden och procedur för de kommande förhandlingarna. Av stor vikt är att såväl tjänste- som jordbruksområdena skall behandlas. De deltagande länderna åtar sig också att inte införa nya GATT-stridiga handelshinder medan förhandlingarna pågår och att successivt avveckla befintliga sådana hinder under perioden. Det kan i formellt hänseende noteras att deklarationens första del, som gäller varuhandeln, har antagits av de avtalsslutande parterna i GATT, medan den andra delen, som gäller tjänster och som alltså ligger utom ramen för det nuvarande avtalet, har antagits av ministrarna. Enligt deklarationen skall Uruguayrundan avslutas inom fyra år.

En redogörelse för överenskommelsen i Punta del Este från svensk synpunkt har den 3 november 1986 lämnats i riksdagen av statsrådet Anita Gradin i svar på en interpellation (1986/87:8) av Hadar Cars (fp). I svaret anfördes bl. a. följande:

En viktig målsättning för den nya rundan är att på ett effektivt sätt bromsa den framväxande protektionismen. Det faktum att konkreta förhandlingar nu kommer i gång kan förväntas få en återhållande inverkan på det protektionistiska trycket. Genom ministerbeslutet i Punta del Este har regeringarna uttryckligen åtagit sig att sätta stopp för nya protektionistiska åtgärder, att avveckla handelshinder som strider mot GATT och att ge GATT

en övervakningsfunktion för dessa åtaganden. Detta är den del av deklarationen som i GATT-terminologi kallas "stand-still" och "roll back".

Ett annat centralt mål med förhandlingarna är att öka marknadstillträdet världen över så att världshandeln på nytt kan bli en motor för sysselsättning och tillväxt. Detta är också ett mål som starkt betonas av u-länderna. Ministerdeklarationen innehåller på denna punkt ett brett mandat att förhandla om att avveckla eller minska hinder på områden som tullar, icke-tariffära handelshinder, tropiska produkter, naturresursprodukter, tekoindustrin och jordbruket.

En tredje målsättning för svensk del har varit att skapa en förstärkt disciplin inom GATT och att stärka GATT som institution. Ministerdeklarationen innehåller åtaganden att se över och förstärka GATT-avtalet på ett antal viktiga punkter, t.ex. beträffande skyddsklausulen (art. XIX), subventioner, tvistlösningsmaskineriet samt de uppförandekoder rörande icke-tariffära handelshinder som förhandlades i Tokyorundan. GATT bör vidare kunna stärkas genom ökat ministerengagemang och genom att GATT:s relationer till organisationer på det monetära och finansiella området, t.ex. Internationella valutafonden, aktiveras.

Ytterligare en central svensk målsättning för rundan är att anpassa GATT:s regelverk till nya ekonomiska realiteter och handelspolitiska problem. Tjänstehandelsfrågan har i detta avseende stått i förgrunden. Den var också en av de mest kontroversiella vid Punta del Este-mötet. Att man lyckades nå en kompromiss i denna känsliga fråga måste anses vara ett av de viktigaste resultaten av mötet. Genom att dela upp ministerdeklarationen i två delar, en omfattande varor och en omfattande tjänster, kunde man tillgodose såväl i-lands- som u-landsintressen. Det centrala är dock att man nu beslutat starta förhandlingar om tjänster inom ramen för GATT och som en del av rundan. Både varu- och tjänsteförhandlingarna skall följa samma tidtabell. Först i slutet av förhandlingarna skall ställning tas till om och hur resultatet skall inkorporeras i GATT.

Avslutningsvis anförde statsrådet Gradin att man nu sannolikt står inför de mest omfattande och komplicerade förhandlingarna i GATT:s historia. Beslutet från Punta del Este måste ändå ses som en kraftfull manifestation av tilltron till det multilaterala handelssystemet och av viljan att ta nya initiativ för att ytterligare förbättra detta.

Delegationen för tjänstehandel

Genom beslut den 23 januari 1986 har regeringen inrättat en delegation för tjänstehandel. Delegationen är avsedd att tjäna som ett forum för informationsutbyte och diskussion i syfte att främja och utveckla tjänstehandeln. Särskilda direktiv för delegationen har inte meddelats. Bakgrunden till regeringens beslut har emellertid redovisats i proposition 1984/85:140 om tjänsteexportfrågor, där bl.a. följande anføres (s. 25 f.):

Inom utrikesdepartementet bereds frågor avseende Sveriges handel, inkl. handeln med tjänster. Tjänstesektorns arbetsförhållanden i allmänhet styrs eller påverkas av en rad olika departement, myndigheter och organisationer.

Tjänstehandelsfrågorna har under senare tid fått ökad uppmärksamhet,

inte minst på det internationella planet, och förväntas få än större tyngd den närmaste tiden. Ett ökat informationsutbyte och diskussion med intressenter på detta område är därför angeläget i syfte att främja och utveckla tjänstehandeln. Den föreslagna delegationen avses kunna bli ett sådant forum. Delegationen bör således kunna fungera som ett forum för diskussion, information och impulsgivning vad avser olika förslag och idéer som kan komma att inverka på Sveriges förutsättningar för internationell handel med tjänster. Det arbete som redan bedrivs, inte minst på det internationella planet, utgör därvid en betydelsefull grund. Vidare kan delegationen tjäna som ett diskussionsforum i det svenska förberedelsearbetet inför de internationella förhandlingarna om tjänstehandel.

I delegationen ingår företrädare för såväl företag och organisationer inom tjänstesektorn som departement och myndigheter. Antalet ordinarie ledamöter är för närvarande 19, vartill kommer åtta suppleanter. Ordförande är det statsråd som har att i regeringen föredra ärenden i frågor om utrikes handel, för närvarande statsrådet Anita Gradin. Delegationen avses komma att sammanträda två à fyra gånger om året.

Kartläggning av handelshinder i Västeuropa

Enligt beslut av regeringen i juli 1984 har en särskild utredare, departementsrådet Rutger Croneborg, tillkallats med uppdrag att dels kartlägga och utvärdera hindren för en fri handel över gränserna, dels samordna fortsatt svenskt utredningsarbete och deltagande i internationell förhandlingsverksamhet på området.

I en till beslutet fogad promemoria konstateras beträffande Norden att de "klassiska" handelshindren, dvs. tullar och kvantitativa begränsningar av export och import, genom EFTA och frihandelsavtalen med EG är avskaffade de nordiska länderna emellan på i stort sett hela industrivaruområdet. De finns däremot kvar på jordbruksvaruområdet och när det gäller handeln med fisk. Diskussionen om ett fortsatt avvecklande av handelshinder i Norden gäller framför allt de s.k. icke-tariffära hindren. I promemorian hänvisas till en kartläggning av sådana handelshinder vilken för svensk del har utförts av kommerskollegium. Här om anförs följande:

Svenska företag – i synnerhet mindre och medelstora – har till kollegiet anmält sådan lagstiftning eller administrativ praxis, som enligt deras mening har skapat problem i den gränsöverskridande handeln i Norden. Även svenska bestämmelser eller svensk administrativ praxis har påtalats. Ett 70-tal olika "hinder" av denna art har påtalats. Nyckelrubriker är tullprocedurer och dokumentation, provning, godkännande och märkning, säkerhetsbestämmelser för motorfordon, skiljaktigheter i byggbestämmelser och livsmedelslagstiftning osv. Efter svensk modell har numera motsvarande kartläggning gjorts i Danmark, Finland och Norge.

Även i Västeuropa i övrigt, anförs det vidare, har de icke-tariffära handelshindren alltmer uppmärksamats. En undersökning har visat att redan i handeln mellan de enskilda EG-länderna kvarstår hinder av olika slag som innebär en fördyring av varorna med i genomsnitt 6–8%. Mot denna

bakgrund görs nu inom EG stora ansträngningar för att "stärka den interna marknaden". För EFTA-länderna, som avsätter ungefär hälften av sin export inom EG, är det givetvis av stor betydelse att det fortsatta liberaliseringsarbetet inom EG inte sker på bekostnad av utomstående länder utan att lösningar som förhandlas fram inom EG hålls öppna för deltagande också för EFTA-länderna.

Avslutningsvis anförs i promemorian att de icke-tariffära hindren för svensk handel med Västeuropa gäller bestämmelser och administrativ praxis som utformats i Sverige, i övriga EFTA-länder och i EG-länderna. I Sverige är ett flertal departement och myndigheter berörda. Identifieringen och uppföljningen av dessa handelshinder är, betonas det, en krävande uppgift. I den mån resultatet av arbetet är att ändringar bör sökas kan detta ske genom att ett land ändrar en avvikande bestämmelse, genom bilaterala förhandlingar, genom nordiskt samarbete eller inom ramen för EG/EFTA-samarbetet.

Under senare tid har det svenska arbetet med kartläggning av handels hinder i betydande grad kommit att präglas av beslutet inom EG sommaren 1985 om att genomföra en verklig gemensam inre marknad senast år 1992. Detta beslut grundades bl.a. på en s.k. vitbok från EG-kommissionen, vilken har fått stöd av Europeiska rådet (EG-ländernas stats- och regeringschefer) vid ett möte i juni 1985. I vitboken analyseras ett antal områden inom vilka nationella bestämmelser alltför utgör hinder för fritt utbyte av varor och tjänster inom EG. Det gäller i stor utsträckning olika former av tekniska handelshinder men också tull- och skattebestämmelser m.m. Till vitboken är fogad en tidsplan vari över 300 beslut i form av s.k. direktiv har lagts in för åren 1986–1991. På svensk sida bedöms det vara av stor vikt att det sker en avveckling av handelshinder mellan EFTA- och EG-länderna parallellt med att den inre marknaden inom EG förverkligas. Mot bakgrund härav pågår inom regeringskansliet ett arbete med att granska olika svenska bestämmelser med hänsyn till möjligheterna till harmonisering med de framtida bestämmelserna inom EG. För detta arbete har förre näringsfrihetsombudsmannen Torsten Löwbeer i juni 1986 knutits som sakkunnig till den inledningsvis nämnde särskilde utredaren.

Eureka-samarbetet

Tanken på Eureka – ett tekniskt-industriellt samarbete i Västeuropa inom avancerad civil teknologi – lanserades av Frankrikes president Mitterrand i april 1985. Initiativet fick ett snabbt gensvar. I samarbetet deltar nu samtliga EG- och EFTA-länder, Turkiet samt EG-kommissionen. Något särskilt avtal har inte träffats mellan de deltagande länderna.

Målet för Eureka är att höja den teknologiska nivån i Europa och därmed öka den europeiska industrins konkurrenskraft på världsmarknaden. Samarbetet skall i princip gälla utvecklingsprojekt som ligger relativt nära marknaden.

Eureka-arbetet leds av ministerkonferensen, där de 18 deltagarländerna företräds av sina utrikes- och forskningsministrar. Ordförandeskapet växlar mellan länderna. Sverige är ordförandeland för andra halvåret 1986.

Nästa ministermöte skall hållas i Stockholm den 17 december 1986. Ministermötena förbereds av en ämbetsmannakommitté. Det finns också ett litet permanent sekretariat i Bryssel.

Eureka baseras på samarbete mellan industriföretag och forskningsorgan. Dessa parter skall svara för finansieringen av de enskilda projekten, i förekommande fall med utnyttjande av existerande statliga stödformer. Regeringarnas och EG-kommissionens uppgifter är att medverka till informationsutbyte rörande olika projekt och att i möjligaste mån undanröja administrativa och tekniska hinder för samarbetet.

Det ankommer på intresserade företag och institutioner i medlemsländerna att föra fram förslag till Eureka-projekt. Projektförslagen sprids genom ett särskilt informationssystem. De företag som önskar samarbeta kring ett visst projekt tar direkt kontakt med varandra. Om det visar sig att förutsättningar finns för samarbete kan parterna träffa ett inbördes avtal, varefter projektet efter anmälan kan beviljas Eureka-status. Vissa krav ställs härför, bl. a. att projektet har deltagare från minst två länder samt att det innefattar avancerad teknik och uppnår en viss innovationsnivå. Inom Eurekas ram anordnas särskilda industrimöten. Till dessa samlas företrädare för industrin för att arbeta fram konkreta samarbetsprojekt inom skilda industrigrenar. I november 1986 ordnade Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) ett möte i Stockholm om nya material för flyg- och bilindustrin.

I Sverige ligger ansvaret på regeringsnivå för Eureka på en statsrådsgrupp, i vilken ingår industriministern, utrikeshandelsministern och utbildningsministern. På tjänstemannanivå verkar en grupp med företrädare för berörda departement, styrelsen för teknisk utveckling, IVA och Sveriges industriförbund. Information om projekten hanteras av det svenska Eureka-sekretariatet, som är knutet till industridepartementet.

Hittills har sammanlagt ca 70 projekt beviljats Eureka-status. Svenska företag deltar i ett tiotal av dessa. Ytterligare ett antal projektförslag bearbetas. Vid det förestående ministermötet i Stockholm väntas ett femtiotal nya projekt komma att godkännas, varav cirka tio med svensk medverkan. I omkring hälften av projekten med svenskt deltagande utgår små och medelstora företag.

I uttalanden från företrädare för den svenska regeringen har Eureka betecknats som en intressant möjlighet för svenska företag att samarbeta på likställd fot med övriga europeiska länders företag inom högteknologins område. Eureka ses som ett viktigt steg i arbetet med att skapa en gemensam hemmamarknad för svensk industri i Europa.

Undanröjande av handelshinder i Norden

Som framgått genomfördes år 1983 i Danmark, Finland, Norge och Sverige kartläggningar av olika icke-tariffära handelshinder inom Norden på grundval främst av företagsenkäter. De nordiska statsministrarna anmodade vid sitt möte i november 1983 utrikeshandelsministrarna att koordinera arbetet med att avskaffa sådana hinder som en del av arbetet med Norden som hemmamarknad. Arbetet har på ministrarnas uppdrag bedri-

vits inom den nordiska ämbetsmannakommittén för handelspolitik. I rapporten (NU-serien 1985:9) Handelshindringar i Norden redovisade ämbetsmannakommittén i oktober 1985 vissa konkreta resultat på området jämte ett trettiotal rekommendationer om fortsatt avveckling av handelshinder mellan de nordiska länderna. I rapporten behandlas bl. a. tullprocedurer, transportfrågor, statliga stödåtgärder och offentlig upphandling.

Vidare framlades hösten 1985 rapporten (NU-serien 1985:10) Undanröjande av tekniska handelshinder i Norden. I rapporten, som har utarbetats på Nordiska ministerrådets uppdrag av en särskild expertgrupp, behandlas hinder för varuutbyte till följd av skillnader i myndighetsföreskrifter, tekniska regler, standarder m. m. Rapporten innehåller förslag till riktlinjer för samordning av föreskrifter och erkännande av provningsresultat och certifieringssystem med sikte på att produkter som har godkänts i ett nordiskt land skall kunna accepteras även i de andra länderna. De båda nämnda rapporterna har godkänts av Nordiska ministerrådet i december 1985.

Den fortsatta beredningen av dessa frågor har för svensk del skett bl. a. genom en särskild utredare, generaldirektör Gunnar Söder. Denne har haft i uppdrag att med berörda föreskrivande myndigheter i Sverige gå igenom möjligheterna att undanröja olika tekniska handelshinder i Norden. Resultatet har redovisats i rapporten (Ds UD 1986:6) Myndigheter och tekniska handelshinder, i vilken anförts bl. a. följande:

Sammantaget har det framkommit en rätt mångfasetterad bild av möjligheter och svårigheter att avveckla tekniska handelshinder. Således har utpekats områden där reglerna i praktiken är så lika att man på relativt kort sikt bör kunna uppnå fri cirkulation. Det har också framkommit områden där reglerna visar bristande överensstämmelser i varierande omfattning. Vidare har framkommit att etablerad nationell praxis ifråga om t. ex. riskbedömning och inriktning medför att de etablerade produktkraven är skiljaktiga ifråga om restriktivitet osv. Slutsatsen härav är att framgång i arbetet kräver att problemen angrips enligt olika metoder, dvs. på det sätt som är mest relevant för det aktuella området.

Frågor om undanröjande av handelshinder i Norden kommer att åter tas upp vid ett möte med utrikeshandelsministrarna i slutet av november 1986 på grundval av en ny rapport från ämbetsmannakommittén.

Avsikten är att ett ministerrådsförslag om arbetet med undanröjande av handelshinder skall utarbetas till Nordiska rådets session våren 1987.

Kostnader för handelspolitiska åtgärder

Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor tog i maj 1985 initiativ till ett projekt rörande handelshinder och hushållens ekonomi i de nordiska länderna. På begäran av kommittén åtog sig Fondet for markeds- og distribusjonsforskning (FMD) i Oslo att utarbeta en förstudie i syfte bl. a. att kartlägga vilka undersökningar som hittills har genomförts i Norden och att ange riktlinjer för ett större projekt. Resultaten av förstudien, som har utförts av forskaren Eva Lindström vid fonden, har presenterats i januari 1986 i rapporten Handelshinder och hushållens ekonomi.

Rapporten innehåller bl. a. en principiell diskussion av handelshinders effekter för hushållen i små öppna ekonomier. Vidare redovisas resultaten av de undersökningar av effekterna av bl. a. jordbrukspolitiken och teko- politiken som under senare år har genomförts i de nordiska länderna, främst Norge och Sverige. Sammanfattningen av detta avsnitt har – utan angivande av källan – ordagrant återgivits i motion 1985/86:N291 (m), till vilken hänvisas.

På grundval av förstudien pågår för närvarande i FMD:s regi ett större projekt rörande tekopolitikens kostnader för konsumenterna med inrikt- ning särskilt på norska förhållanden. Detta projekt väntas komma att slutföras omkring årsskiftet. Vidare kommer enligt uppgift vissa studier av kostnaderna för handelshinder på grönsaks- och fruktområdena i de nor- diska länderna att bedrivas med ekonomiskt stöd från Nordiska ministerrå- det.

Kommerskollegium har på begäran av utrikesdepartementets handelsav- delning gjort vissa beräkningar av kostnader för icke-tariffära handelshin- der. Beräkningarna har redovisats i en promemoria den 8 augusti 1986. Vad beträffar effekterna av kvantitativa begränsningar hänvisar kommers- kollegium till den nyss refererade nordiska studien. Beträffande kostna- derna för tullprocedurer återges bl. a. vissa beräkningar av det svenska handelsprocedurrådet, SWEPRO, enligt vilka procedurkostnaderna för exporten och importen beräknas till sammanlagt ca 14 miljarder kronor eller i genomsnitt ca 4% av varuvärdet. De komplicerade ursprungsreg- lerna i EFTA och frihandelsavtalen med EG kan enligt kollegiet medföra vissa ytterligare kostnader, bl. a. genom effektivitetsförluster.

Kostnaderna för övriga icke-tariffära handelshinder torde vara ännu svårare att uppskatta. Kommerskollegium har inte kunnat finna några mer generella beräkningar på området. I promemorian ges vissa exempel på att handelshinder har lett till kostnadshöjningar för svenska exportföretag. Materialet anses emellertid inte medge några generella slutsatser. Det påpekas också att det kan uppstå kostnader i form av utebliven handel, vilka är svåra att kvantifiera.

Socialklausul i internationella handelsöverenskommelser

I maj 1983 tillsatte statsrådet Mats Hellström en arbetsgrupp för att utreda förutsättningarna för införande av en socialklausul i internationella han- delsavtal. Initiativet till utredningen togs mot bakgrund av den debatt som förts i socialklausulsfrågan såväl i internationella sammanhang som inom Sverige. Frågan om hur oskäligen arbetsvillkor påverkar konkurrensförhål- landen i internationell handel har kommit att få ökad aktualitet i och med att u-ländernas deltagande i det internationella handelsutbytet gradvis ökat. En central tanke i de förslag som diskuterats har varit att varor producerade under arbetsvillkor som inte uppfyller vissa på förhand fast- ställda normer skulle kunna utsättas för importrestriktioner.

Arbetsgruppen hade under utredningsarbetet kontakter med ett antal myndigheter och organisationer i Sverige och utomlands. En rapport re-

dovisades år 1985. Den har publicerats i nr 1985:3 av Aktuellt i handelspolitiken. Ur rapportens sammanfattning kan följande återges:

NU 1986/87:9

Flera olika skäl har anförts för införande av socialklausuler i multilaterala handelsavtal. Från en del håll har man primärt uppfattat socialklausulen som ett medel för att komma till rätta med de sociala missförhållandena. Andra grupper har sett socialklausulen som ett medel för att främja rent protektionistiska syften. Från en tredje grupp har anförts rent handelspolitiska argument. Missförhållanden i arbetsmiljön har av denna grupp uppfattats som potentiella hot mot frihandelssystemet eftersom de kunnat ge vissa producenter orimliga konkurrensfördelar och därmed snedvridda handeln. Enligt denna senare uppfattning skulle således socialklausulen endast komma till användning när en handelspartner har orsakats skada och detta har berott på brott mot vissa miniminormer.

De initiativ som i slutet av sjuttioalet togs i GATT och ILO byggde huvudsakligen på detta principiellt handelspolitiska synsätt. Motståndet från framför allt u-länderna var dock kompakt, kanske främst därför att man uppfattade socialklausulen som ett protektionistiskt hot riktat direkt mot u-länderna. Många u-länder uppfattade dessutom förslaget som ett försök till inblandning i u-ländernas nationella angelägenheter.

Man kan hävda att u-ländernas reaktion byggde på en missuppfattning, men denna är så djupt rotad att det knappast är realistiskt att räkna med en konstruktiv multilateral diskussion av frågan inom en snar framtid.

— — —

Enligt arbetsgruppens uppfattning skulle en socialklausul med handelspolitiska sanktioner, som bygger på allmänt omfattade kriterier för arbetsförhållanden, utgöra en förstärkning av handelssystemet. Det är uppenbart att extremt dåliga arbetsmiljöer, barnarbete och andra missförhållanden i arbetslivet — utöver alla andra negativa konsekvenser — kan få snedvridande effekter som är till skada för frihandeln. Av vad som ovan anförts framgår dock att förutsättningar för närvarande är mycket ogynnsamma för initiativ i frågan och det är knappast troligt att förutsättningarna kommer att förbättras inom en snar framtid. Under rådande omständigheter vill därför arbetsgruppen avråda från initiativ i GATT.

Arbetsgruppen har också övervägt alternativa medel att uppnå de mål som förknippas med en socialklausul. Gruppen har därvid pekat på möjligheten av ökat stöd åt arbetet inom ILO på att åstadkomma internationella normer beträffande arbetsvillkor. Vidare föreslås att Sverige skall verka för inrättande av ett konsultativt forum i GATT för diskussion av handelspolitiska frågor mellan företrädarna för industri, fackliga organisationer och konsumenter. Ett sådant forum borde framför allt studera sambandet mellan strukturanpassning och handel.

Rapporten har remissbehandlats. Så gott som alla remissinstanser ansluter sig till arbetsgruppens bedömning att det saknas förutsättningar att nu aktualisera socialklausulsfrågan i GATT.

Det kan tilläggas att önskemål om införande av socialklausul i GATT framfördes från Förenta Staternas sida under förberedelserna för ministermötet i Uruguay om en ny GATT-runda (jfr s. 6). Såväl u-länderna som ett antal industriländer ställde sig negativa härtill. Frågan kom därför inte upp under själva mötet.

I svar den 29 april 1985 på en interpellation av Carl-Henrik Hermansson (vpk) om Förenata Staternas embargopolitik och dess tillämpning gentemot svenska företag lämnade statsrådet Mats Hellström följande redogörelse för regeringens syn på frågan (RD 1984/85: 131 s. 82–84):

Förenata staterna har under senare år successivt skärpt sin exportkontroll-lagstiftning. I dag inriktar sig USA på att förhindra att Sovjetunionen och öststaterna får tillgång till inte bara militär teknik utan även till annan avancerad teknik med s.k. dubbeltillämpning, dvs. civila varor som enligt amerikansk uppfattning kan användas för militära syften. Ett samarbete mellan USA och dess allierade i vad gäller handeln med strategiska varor är organiserat i en särskild, för detta ändamål inrättad, samarbetskommitté, COCOM (Coordinating Committee).

Som alliansfri nation står Sverige utanför detta samarbete. Sverige har således inte gjort några åtaganden att följa de amerikanska exportkontroll-reglerna.

Sverige har sedan lång tid tillbaka lagstiftning med långtgående restriktioner i fråga om handel med krigsmateriel och kärnenergiutrustning. Några andra statliga förbud eller begränsningar när det gäller export av teknologi till andra länder har vi inte. Däremot är det – som regeringen också understrukit i annat sammanhang – ett starkt svenskt intresse att Sverige inte utnyttjas för illegal transitering av strategiska varor. Vi kan alltså inte acceptera att Sverige blir ett genomgångsland i sådana sammanhang. Därför har också tullen skärpt sin bevakning på detta område.

— — —

Den amerikanska lagstiftningen om exportkontroll av varor och tekniska data har tillkommit i säkerhetspolitiskt syfte men också, som det sägs i den amerikanska exportkontrollagen, i akt och mening att ge USA möjlighet att bedriva en konsekvent utrikespolitik och trygga USA:s egen försörjning. Det är dessa faktorer som USA anför som skäl för undantag för sin embargopolitik från de avtal som reglerar den internationella handeln. Som jag nyss framhållit har den svenska regeringen inte gjort några åtaganden att följa de amerikanska reglerna. En konsekvens av dessa regler är emellertid att svenska företag för att få tillgång till amerikansk teknik får följa vissa amerikanska bestämmelser.

— — —

Det förekommer att myndigheter i skilda länder förbehåller sig möjligheten att kontrollera att utländska företag fullgör avtalsenliga förpliktelser. Det samma gäller beträffande företag som förmått avtalspartnern att göra åtaganden vilkas efterlevnad man vill kontrollera. Detta är långt ifrån ovanligt, t.ex. vid licensöverenskommelser. För att sådan kontroll skall kunna ske i Sverige krävs självfallet att berörda svenska företag samtycker till åtgärden. Det kan aldrig bli tal om att utländska myndigheter eller företag i samband med denna kontroll tillgriper åtgärder mot svenska företag som dessa inte själva godtagit.

Förutsatt att de avtal som ingås inte strider mot vår neutralitetspolitik eller mot svensk lag har regeringen ingen anledning att inskrida mot sådan verksamhet. Det är givetvis ett allmänt intresse att svenska företag står fast vid vad de utfäst sig när de undertecknar ett kontrakt såväl i dessa som i alla andra avseenden.

Det kan tilläggas att den amerikanska exportkontrollen omfattar inte bara export eller reexport av produkter och tekniska data av amerikanskt ur-

sprung utan även export av andra länders produkter i den mån de innehåller produkter eller baseras på tekniska data av amerikanskt ursprung. För svensk del innebär detta att många svenska produkter i vilka ingår t.ex. elektroniska komponenter av amerikanskt ursprung får exporteras från Sverige till tredje land endast efter tillstånd av amerikanska myndigheter. Berörda svenska företag måste i samband med att exportlicens utfärdas förbinda sig att samarbeta med amerikanska myndigheter vid deras utövande av exportkontrollen. Överträdelse av bestämmelserna kan leda till s.k. svartlistning, böter eller fängelse. — En närmare beskrivning av systemet finns i den av Sveriges industriförbund utgivna skriften USA:s exportkontroll — en översikt.

Då interpellationssvaret lämnades våren 1985 hade Sverige inga generella statliga förbud eller begränsningar när det gäller export av teknik, med undantag för restriktionerna i fråga om handel med krigsmateriel och kärnenergiutrustning. Emellertid beslöt regeringen den 27 februari 1986 att införa restriktioner mot vidareexport av vissa s.k. högteknologiska produkter. I en information om regeringsbeslutet samma dag (RD 1985/86:88 s. 6) anförde statsrådet Mats Hellström bl.a. att den skärpning av andra länders exportkontroll som ägt rum under senare tid kan innebära en ökad risk för att ett neutralt land som Sverige skall utnyttjas som genomgångsland för en sådan osund handel som innebär kringgående av andra länders exportbestämmelser. Sverige borde därför vidta åtgärder för att förhindra sådan handel.

Restriktionerna har formen av en förordning (1986:89) om förbud mot viss utförsel, som gäller från den 1 juni 1986. Enligt förordningen får utländska varor på högteknologiområdet, som är underkastade exportrestriktioner i tillverkningslandet, inte föras ut ur Sverige om inte varan åtföljs av ett certifikat utfärdat i tillverkningslandet eller en annan handling som visar att varan med hänsyn till tillverkningslandets exportkontrollbestämmelser får reexporteras till det land till vilket utförsel avses ske. Tullmyndighet får också medge utförsel av ifrågavarande varor där det inte av omständigheterna framgår att hinder mot reexporten föreligger. I en bilaga anges fem grupper av varor som omfattas av förordningen, nämligen automatiska databehandlingsmaskiner m.m., tryckta kretsar m.m., instrument för mätning och kontroll m.m., utrustning för tillverkning av de tre nämnda varuslagen samt databand m.m. Regeringen har den 30 april 1986 utfärdat en särskild förordning (TFS 1986:23) om varuförteckning enligt förenämnda förordning.

Tillfällig utförsel av metallskrot

Frågan om en liberalisering av handeln med såväl järnskrot som metallskrot har aktualiserats under det pågående arbetet med genomförandet av en västeuropeisk marknad omfattande såväl EFTA-länderna som EG. Som ett led i de svenska förberedelserna härför har kommerskollegium nyligen studerat frågan om tillämpningen av reglerna för export av järn- och metallskrot i Sverige och andra länder.

I en skrivelse till utrikesdepartementets handelsavdelning den 21 mars

1986 konstaterar kollegiet att det sedan länge föreligger krav på licens vid export av skrot av järn och metall inte bara i Sverige utan även i EFTA-länderna och EG. Mot bakgrund av att exportlicensgivningen i Sverige har varit mycket restriktiv – licens har sålunda inte medgivits för skrot som har kunnat finna avsättning inom landet – har företrädare för skrothandeln krävt lättnader i bestämmelserna eller i tillämpningen av dessa. Bl.a. har hävdats att de svenska omsmältningsverken har missbrukat situationen och bjudit priser långt under den internationella marknadens. Omsmältningsverken har å sin sida förnekat att så skulle vara fallet och hävdat att lättnader i de svenska bestämmelserna skulle medföra att begärligt skrot skulle försvinna ur landet utan möjlighet att kompenseras av export till följd av motsvarande restriktiva bestämmelser i vår omvärld.

Kommerskollegium har uppdragit åt professor Erik Höök att belysa verkningarna för svenska leverantörer och förbrukare av skrot av en internationell liberalisering av skrothandeln. Resultatet av arbetet redovisas i en promemoria som fogats som bilaga till kollegiets skrivelse. För egen del anför kollegiet i skrivelsen följande:

Mot bakgrund av vad som framkommit i Hööks PM och i ärendet i övrigt samt kollegiets erfarenheter från exportregleringen kan kollegiet ej se några på sikt bärande skäl för att ha kvar exportförbudet varken för järn- eller annat metallskrot. En förutsättning är dock att en liberalisering genomföres i internationellt samförstånd så att svenska skrotförbrukare ges samma möjlighet till skrotinköp i EFTA-länderna och EG som dessa länder får genom ett slopande av det svenska skrotxportförbudet. Enligt kollegiet bör regeringen ta initiativ till en liberalisering av skrothandeln mellan länderna i EG- och EFTA-kretsen. Inledningsvis bör man uttröna inställningen hos de berörda länderna till en ömsesidig liberalisering resp. ställa sig positiv till framlagda förslag av denna innebörd.

Ett ensidigt svenskt slopande av exportförbudet vill kollegiet ej förorda.

Vad gäller icke-järnhaltigt metallskrot får kollegiet erinra om att EG-kommissionen föreslagit EFTA-länderna en ömsesidig liberalisering av handeln med sådant skrot. Inom ramen för uppföljningen av Luxemburg-deklarationen angående utvidgat samarbete mellan EFTA-länderna och EG skall ett expertmöte mellan EFTA och EG äga rum i april för att diskutera denna fråga. Vid de interna EFTA-diskussionerna inför detta möte har enighet om en sådan liberalisering ännu inte kunnat nås. Kollegiet föreslår att Sverige aktivt verkar för att ett positivt svar kan lämnas på EG:s förslag.

Om samförstånd kan nås om en gemensam avveckling av exportförbuden bör enligt kommerskollegiets mening tillräcklig tid – minst två år – ges för anpassningsåtgärder.

Enligt uppgift pågår allttjämt diskussioner inom EFTA om svaret på EG:s förslag om ömsesidig liberalisering av handeln med icke-järnhaltigt metallskrot.

Fri handel med varor och tjänster

Det internationella handelssystemet, som har vuxit fram sedan andra världskrigets slut och som har tagit sig uttryck bl.a. i GATT, bygger på tanken att ett fritt utbyte av varor och tjänster leder till en rationell arbetsfördelning mellan länderna och därmed också till en positiv ekonomisk utveckling inom världsekonomin. Systemet har sedan mitten av 1970-talet varit utsatt för betydande påfrestningar bl.a. till följd av energikrisen och en långvarig internationell lågkonjunktur. Obalanser i världsekonomin har avspeglats i instabila valutakurser och en växande skuldbörda för u-länderna. Även om den successiva avvecklingen av tullar på industrivaror har kunnat fortsätta under perioden, i vart fall mellan industriländerna, har andra slag av handelshinder fått ökad betydelse. Det har i många länder funnits starka tendenser till protektionism, särskilt på områden med stora strukturella problem.

I flera av de motioner som utskottet nu har att behandla framförs principiella synpunkter på inriktningen av den svenska handelspolitiken mot bakgrund av den aktuella internationella utvecklingen på området. Moderata samlingspartiet och folkpartiet redovisar i partimotioner en starkt positiv syn på värdet av ett fritt utbyte av varor och tjänster över gränserna.

En fri handel bidrar till dynamisk effektivitet, sägs det i motion 1985/86:N216 (m). Motionärerna noterar med gillande att den svenska regeringen har anslutit sig till kraven på ökad frihet också för det internationella utbytet av tjänster. Samma regering, sägs det, har emellertid inte velat inse att samma frihet bör gälla för den servicesektor som arbetar inom Sverige.

I motion 1985/86:N302 (fp) anförts att regeringen i alla internationella sammanhang bör verka för en fri handel. De s.k. icke-tariffära handelshindren synes för närvarande vara det största problemet på många marknader. Motionärerna pekar vidare på att exportandelen av den privata tjänsteproduktionen i Sverige uppgår till endast 10%. Av den totala exporten av varor och tjänster har sedan år 1984 tjänsteexportens andel minskat, vilket antas bero bl.a. på handelshinder av skilda slag som olika länder ställer upp på tjänsteområdet. Sverige bör därför, anför det, verka för att kommande GATT-runda också behandlar liberaliseringsmöjligheterna inom den internationella handeln med tjänster. Liknande önskemål om att Sverige skall aktivt verka för en fortsatt liberalisering av den externa ekonomiska politiken förs fram i motion 1985/86:405 (fp), som gäller konsumentfrågor.

I centerns motion 1985/86:U530 redovisas en delvis annorlunda syn på handelspolitiken. Motionärerna konstaterar att en öppen internationell handel är ett livsvillkor för ett litet land med högt specialiserad produktion och starkt importberoende på flera varuområden. En öppen och fri handel är emellertid bara ett av flera medel för att nå ett väl fungerande samhälle. Det kan därför bli nödvändigt med modifieringar av frihandeln. Motionärerna menar att valet inte står mellan ytterligheterna total protektionism och total frihandel. Det gäller snarare i vilken grad Sverige vid utformning-

en och tillämpningen av sin handelspolitik bör ta hänsyn till sociala, miljömässiga, hälsopolitiska, regionalpolitiska och säkerhetspolitiska konsekvenser. Det krävs vissa skyddselement i den svenska handelspolitiken. I motionen hänvisas till att möjligheter till viss inhemsk produktion av livsmedel och kläder m. m. måste finnas av beredskapsskäl och att restriktionerna beträffande importen på jordbruks- och tekoområdena har betydelse för den sociala och regionala balansen i landet. En översyn av de olika begränsningar i frihandeln som tillämpas måste därför göras allsidigt och med hänsyn till sakkunskapen hos olika lokala och regionala intressenter, menar motionärerna.

En starkt kritisk inställning till det internationella frihandelssystemet ligger till grund för vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:N327. Vår tids frihandelssystem, anför det, har utvecklats till en form för ekonomisk maktutövning, som gynnar de redan starka och rika. Protektionism, syftande till att under övergångsperioder skydda svaga och beroende länders självständiga utveckling, är därför inte negativ. Frihandeln som ekonomisk doktrin är relevant bara så länge den verklighet i vilken den tillämpas präglas av någorlunda jämlikhet mellan nationer och parter, anför det.

Sedan de här refererade motionerna avgavs i början av år 1986 har regeringens linje i olika handelspolitiska frågor redovisats för riksdagen i ett anförande av utrikeshandelsministern vid den handelspolitiska debatten den 2 april. Av inledningen till anförandet – som har återgetts i det föregående (s. 4) – framgår att regeringen ger ett starkt stöd åt strävandena efter en fortsatt liberalisering av det internationella handelssystemet. Ett fritt varuutbyte över gränserna ses som en viktig förutsättning för en positiv utveckling av den svenska ekonomin. Utskottet har också (s. 6) redogjort för de riktlinjer för en ny GATT-runda som – under aktiv medverkan från svensk sida – fastställdes vid ministermötet i Punta del Este i september 1986. Enligt dessa riktlinjer skall den nya rundan omfatta även handeln med tjänster. I sammanhanget kan noteras att regeringen i januari 1986 har inrättat en särskild delegation för tjänstehandel (s. 7).

Utskottet finner det glädjande att en långtgående internationell enighet nu har kunnat nås om att protektionismen bör motarbetas och att en liberalisering av världshandeln bör drivas vidare. Av stort värde är också att de förestående GATT-förhandlingarna kommer att få en bredare uppläggning än under tidigare rundor. Detta står i god överensstämmelse med svenska intressen.

Enligt utskottets uppfattning är de önskemål om Sveriges handelspolitiska agerande som framförs i motionerna 1985/86:N216 (m) och 1985/86:N302 (fp) nu i allt väsentligt tillgodosedda. I sak synes en nära överensstämmelse råda mellan den syn på handelspolitiken som kommer till uttryck i motionerna och i uttalanden från regeringens sida, såsom i utrikeshandelsministerns nyssnämnda anförande.

Utskottet anser följaktligen inte att de två motionerna ger anledning till något särskilt uttalande av riksdagen till regeringen om handelspolitiken. Motionerna avstyrks därför, liksom motion 1985/86:405 (fp), alla i berörda delar.

Innebörden av motion 1985/86:U530 (c) är något oklar. Även om motionärerna säger sig vara medvetna om att ett land med Sveriges förutsättningar är starkt beroende av ett fritt handelsutbyte synes de i första hand syfta till begränsningar i frihandeln, bl. a. på jordbruks- och tekoområdena, som går längre än vad som är motiverat med hänsyn till den svenska försörjningsberedskapen. Något uttalande av riksdagen om att den svenska handelspolitiken bör ges en sådan inriktning bör inte komma i fråga. Motionen avstyrks i berörd del. Utskottet återkommer till olika konkreta yrkanden i samma motion vilka bygger på den angivna grundsynen.

Utskottet tar avstånd från de resonemang som ligger till grund för yrkandet i motion 1985/86:N327 (vpk) om frihandelssystemets verkningar. Ett liknande yrkande avsågs av riksdagen år 1984 på hemställan av utskottet (NU 1984/85:33), varvid vänsterpartiet kommunisternas företrädare reserverade sig. Utskottet anförde då bl. a. att Sverige ser frihandelssystemet som positivt för den ekonomiska utvecklingen och verkar aktivt för att systemet skall fungera. Detta gäller alltjämt. Enligt utskottets mening är också andra GATT-anslutna länder – bland vilka ingår såväl de viktigaste u-länderna som flera statshandelsländer – intresserade av ett fungerande regelsystem för den internationella handeln. Uppslutningen kring GATT:s principer har, som framgått, nyligen kommit till uttryck i den enhälliga ministerdeklarationen om Uruguayrundan. Med hänsyn till vad som anförts anser inte utskottet att den aktuella motionen bör föranleda något uttalande av riksdagen. Motionen avstyrks i berörd del.

U-landshandeln

Frågor om handeln med u-länderna berörs i några av de aktuella motionerna. Främst gäller detta motion 1985/86:U530 (c), i vilken sägs att frihandelssystemet kan leda till negativa effekter beträffande fördelning av ekonomiska resurser. Det påpekas att u-länderna genom sin sårbarhet och sämre konkurrensförmåga har en utsatt ställning i världshandeln. Motionärerna anser att frågan om konsekvenserna av en öppen fri handel för relationerna mellan industri- och utvecklingsländer bör aktualiseras, främst i internationella organ. Sveriges ansvar härför betonas.

Den principiella kritik av frihandelssystemet som förs fram i motion 1985/86:N327 (vpk) grundas, som framgått, delvis på motionärernas uppfattning att systemet har negativa konsekvenser för u-länderna. Frihandeln sägs leda till ökade ekonomiska klyftor och konstant svält och underutveckling inom stora delar av världen.

I folkpartiets motion 1985/86:N302 ges däremot en mera positiv värdering av frihandeln från u-landssynpunkt. Motionärerna anser att Sverige inte genom protektionistiska åtgärder bör söka hindra import från länder för vilka den lägre lönenivån är ett viktigt konkurrensmedel.

Med anledning av motionerna erinrar utskottet om att det i den gemensamma ministerdeklarationen från GATT-mötet i Punta del Este anges som ett huvudmål för förhandlingarna att u-ländernas tillträde till industri-ländernas marknader skall förbättras. I enlighet därmed skall förhandlingarna omfatta en liberalisering av handeln på vissa områden av särskild

betydelse för u-ländernas export, såsom tropiska produkter, naturresurs-baserade produkter och tekoprodukter. Det sägs också i deklarationen att u-länderna inte skall behöva göra åtaganden som står i strid mot deras behov. I de kommande förhandlingarna inom ramen för GATT bör alltså, liksom hittills, särskild hänsyn kunna tas till behovet av skydd för viss produktion i olika u-länder, beroende bl.a. på vilket utvecklingsstadium varje land befinner sig i.

Andra frågor om relationer mellan industriländer och u-länder behandlas inom ramen för FN:s handels- och utvecklingskonferens (UNCTAD), som är ett permanent organ under FN:s generalförsamling. Nästa konferens, UNCTAD VII, i juli 1987 kommer att ägnas åt bl.a. frågor om finansiella och andra resurser för utveckling, om världshandeln och om råvaror.

Som framgått kommer alltså olika aspekter av förhållandet mellan industri- och utvecklingsländer att behandlas inom såväl GATT som UNCTAD under nästa år. Bl.a. torde frågan om frihandelssystemets verkningar därvid komma att belysas. Utskottet anser inte att det finns anledning för riksdagen att, såsom föreslås i motion 1985/86:U530 (c), göra något särskilt uttalande till regeringen i frågan. Motionen avstyrks i berörd del.

Utskottet kan inte ansluta sig till de tankar om frihandelssystemets ensidigt negativa verkningar för u-länderna som ligger till grund för motion 1985/86:N327 (vpk). Tvärtom anser utskottet att det inte minst för dessa länder är viktigt att respekten för frihandels principer och för GATT:s regelsystem upprätthålls. En allmän återgång till protektionism skulle knappast komma att gynna u-länderna. Motionen avstyrks i denna del.

Inte heller kan utskottet biträda vad som – från motsatta utgångspunkter – sägs om u-landshandel i motion 1985/86:N302 (fp). Sveriges återstående hinder mot import från u-länderna är förhållandevis begränsade. Genom deltagandet i den förestående GATT-rundan har Sverige åtagit sig att verka för en fortsatt avveckling av dessa hinder. Något uttalande av riksdagen i frågan behövs inte. Motionen avstyrks i aktuell del.

Social- och miljöklausul

Frågan om möjligheterna att begränsa import av produkter som framställs under socialt eller miljömässigt oacceptabla förhållanden tas upp i två motioner. I motion 1985/86:U530 (c) hänvisas till att olika internationella avtal som Sverige har undertecknat innehåller undantagsklausuler som medger skyddsåtgärder i vissa situationer, t.ex. betalningsbalanskriser. Undantag från ingångna förpliktelser tillåts också för att skydda nationella säkerhetsintressen, människors liv och hälsa m.m. Däremot saknas möjligheter till åtgärder mot import av produkter som har framställts i dålig miljö eller genom utnyttjande av barnarbetare eller underbetald arbetskraft. Sådana produkter, anför det i motionen, kan komma att konkurrera med en svensk produktion, på vilken det ställs välmotiverade krav av hälso- och miljökaraktär. Detta resonemang leder fram till yrkanden på dels en kartläggning av importen av varor producerade under oacceptabla förhållanden från hälso- och miljösynpunkt, dels en omförhandling av GATT i syfte att de avtalsslutande parterna skall kunna förhindra import av varor som har framställts under sådana förhållanden.

I vänsterpartiet kommunisternas motion 1985/86:N303 om tekoindustrins framtid förs ett liknande resonemang. Motionärerna föreslår att importen av tekoprodukter från länder "där det multinationella kapitalet utnyttjar självständiga nationers och folks politiska läge och svaghet för att bereda sig extra fördelar" skall begränsas på grundval av en s.k. socialklausul.

I det föregående (s. 12) har redogjorts för en utredning om socialklausul i internationella avtal som åren 1983–1985 genomfördes inom utrikesdepartementets handelsavdelning. Utredningen ledde till slutsatsen att det för närvarande saknas förutsättningar för att aktualisera socialklausulsfrågan i GATT. Huvudskälet är det starka motståndet från u-ländernas sida mot införande av undantagsregler vilka uppfattas som protektionistiska till sitt egentliga syfte. Socialklausulsfrågan ingår inte bland de frågor som enligt överenskommelsen i Punta del Este skall tas upp under den förestående GATT-rundan. Enligt vad utskottet har erfarit kan dock frågan komma att aktualiseras under förhandlingarnas gång.

Utskottet finner det uppenbart att socialklausulsfrågan inrymmer stora svårigheter, inte minst när det gäller att definiera de produktionsförhållanden som skall anses motivera skyddsåtgärder från importländernas sida. En sådan definition torde förutsätta att enighet nås kring vissa internationella minimikrav rörande såväl arbetsvillkor som yttre miljö, något som hittills har visat sig möjligt endast på enstaka specialområden. Därtill kommer svårigheterna att i det enskilda fallet fastställa huruvida rådande förhållanden uppfyller kraven eller inte.

Trots dessa svårigheter anser utskottet att frågan om socialklausul bör bearbetas vidare. Utskottet räknar med att regeringen fortsätter att bevaka möjligheterna att i lämpliga internationella sammanhang få till stånd en diskussion om normer för produktionsförhållanden m.m. Därvid bör utgångspunkten vara att en eventuell socialklausul inte skall utformas så att den kan utnyttjas för protektionistiska åtgärder mot olika u-länder.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att ta något initiativ i socialklausulsfrågan enligt vad som begärs i motion 1985/86:U530 (c). Motionen avstyrks därför i dessa delar. Yrkandet i motion 1985/86:N303 (vpk) framstår som än mer problematiskt, eftersom motionärerna synes avse att skyddsåtgärder skall kunna tillgripas också på politiska grunder. Utskottet avstyrker även detta yrkande.

Norden som hemmamarknad

I motion 1985/86:N326 (c) begärs utredning och förslag om myndigheternas åligganden och befogenheter i det nordiska samarbetet. Motionärerna hänvisar till att centerpartiet i olika sammanhang har framhållit vikten av att det nordiska samarbetet stärks. Tanken bakom det nu aktuella yrkandet är att det kan finnas hinder för ett närmare samarbete till följd av skiljaktigt uppträdande från myndigheternas sida i de olika länderna. Ett motsvarande yrkande avslogs år 1985 av riksdagen på förslag av utrikesutskottet (UU 1984/85:19), varvid centerpartiets företrädare i utskottet reserverade sig.

Näringsutskottet har i det föregående (s. 10) redovisat det arbete som nu

pågår med undanröjande av handelshinder i Norden. Som framgått bedrivs detta arbete på såväl nordisk som nationell nivå. I Sverige har en särskild utredare, generaldirektör Gunnar Söder, under våren 1986 haft genomgångar med berörda föreskrivande myndigheter av möjligheterna att undanröja eller minska olika tekniska handelshinder inom Norden. Därvid har framkommit att det på vissa områden torde vara möjligt att på relativt kort sikt uppnå s.k. fri cirkulation inom hela Norden av en vara som har godkänts i ett nordiskt land, medan det på andra områden finns nationella skillnader i specifika krav som tills vidare omöjliggör sådan cirkulation. En harmonisering av de nationella reglerna måste först ske.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om betydelsen av att arbetet med Norden som hemmamarknad drivs vidare. Detta har också varit ett viktigt mål för det nordiska samarbetet under de senaste åren. Med hänsyn till att arbetet pågår kontinuerligt anser utskottet inte att det behövs något särskilt initiativ av riksdagen i frågan. Motionen avstyrks alltså i denna del.

Samarbetet med EG

I moderata samlingspartiets motion 1985/86: N216 berörs frågan om Sveriges förbindelser med EG. Dessa är av vital betydelse, anför det. Skulle de nuvarande försöken inom EG att verkligen skapa en gemensam hemmamarknad mötas med framgång stärks EG:s betydelse ytterligare. Motionärerna anser att Sverige, i samarbete med andra nordiska länder och inom ramen för sin alliansfria politik, bör söka ett fullständigt medlemskap i EG när förutsättningar härför föreligger.

Riksdagen har vid flera tillfällen under de senaste åren, på förslag av näringsutskottet (NU 1984/85:2) och utrikesutskottet (UU 1984/85:18), avslagit motionsyrkanden från moderata samlingspartiet om uttalanden av liknande innebörd. Partiets företrädare i resp. utskott har reserverat sig till förmån för yrkandena.

Det pågår ett omfattande samarbete såväl mellan Sverige och EG som mellan EFTA-länderna såsom grupp och EG. Som framgår av redovisningen i det föregående (s. 9) har beslutet inom EG att till år 1992 genomföra en gemensam inre marknad också föranlett särskilda insatser för att kartlägga återstående hinder för Sveriges handel med Västeuropa.

Beträffande forskningssamarbetet mellan Sverige och EG erinrar utskottet om det ramavtal om tekniskt och vetenskapligt samarbete som godkändes av riksdagen våren 1986 (prop. 1985/86:89, UU 1985/86:17). Under år 1985 tillkom ett nytt element i det europeiska forskningssamarbetet genom det franska initiativet till Eureka, som gäller kommersiellt inriktat samarbete inom avancerad teknologi. Utskottet hänvisar till den föregående redovisningen av Eureka-samarbetet (s. 9). I detta samarbete deltar såväl EFTA- som EG-länder.

Utskottet konstaterar att det förekommer ett nära och omfattande samarbete mellan Sverige och EG på grund av frihandelsavtalet. Båda parter har varit inriktade på att utveckla sina förbindelser också på områden som inte omfattas av detta avtal, vilket nyligen har tagit sig uttryck i det nämnda ramavtalet om forskning.

Enligt utskottets uppfattning ger det som anförs i motion 1985/86:N216 (m) om Sveriges förhållande till EG inte anledning till något uttalande av riksdagen i frågan. Motionen avstyrks i den delen.

NU 1986/87:9

Kostnader för handelspolitiska åtgärder

Frågan om kostnaderna för konsumenterna av olika handelspolitiska skyddsåtgärder tas upp i två motioner. En utredning av frågan begärs i motion 1985/86:N291 (m). Motionären återger vissa beräkningar som innebär att de handelshindrande åtgärderna inom jordbrukssektorn och tekoindustrin skulle kosta ett genomsnittligt hushåll i Norden omkring 3000 kr. om året. Det är helt nödvändigt, menar motionären, att riksdagen och regeringen snarast får ett relevant beslutsunderlag i frågan, t. ex. för beslut om den kommande tekopolitiken.

I motion 1985/86:N312 (fp) anförs att det i utredningsförslag och propositioner oftast saknas beräkningar av kostnaderna för handelshinder. Motionärerna föreslår att statens pris- och kartellnämnd dels ges i uppdrag att utveckla metoder att kostnadsberäkna olika typer av handelspolitiska skyddsåtgärder, dels rutinemässigt tillställs förslag om sådana åtgärder så att kostnaderna för genomförande av förslagen kan beräknas.

Utskottet har i det föregående (s. 11) redovisat vissa undersökningar inom Norden av kostnaderna för olika slags handelshinder. Intresset har särskilt riktats mot kostnaderna för importregleringar på tekoområdet. Vidare har vissa nordiska studier av kostnaderna för importregleringarna för frukt och grönsaker initierats.

Det finns alltså redan ett visst underlag för bedömning av kostnaderna för handelspolitiska skyddsåtgärder, särskilt på tekoområdet. På detta område – som utskottet inte behandlar i föreliggande betänkande – kan emellertid förutses en successiv avveckling av nuvarande restriktioner. Från regeringens sida har i olika sammanhang uttalats att ökat utrymme successivt kommer att skapas för import från u-länderna. Nya importrestriktioner på området framstår inte som aktuella. Även på jordbruksområdet torde utvecklingen, såvitt utskottet kan bedöma, snarast gå mot en liberalisering av importen. Utskottet anser därför inte att det finns behov av ett sådant uppdrag till pris- och kartellnämnden som föreslås i motion 1985/86:N312 (fp). Inte heller kan utskottet ansluta sig till det krav på en allmän utredning av kostnaderna för handelspolitiska åtgärder som framförs i motion 1985/86:N291 (m). Utskottet förutsätter att regeringen inför ställningstaganden till åtgärder på varje område tar fram det beslutsunderlag som behövs. De två nämnda motionerna avstyrks alltså.

Importkonkurrerande hemmamarknadsindustri

I motion 1985/86:N326 (c) föreslås, i anslutning till en diskussion om begränsningar i frihandeln, en utredning om möjligheterna att ersätta import med inhemska produkter i syfte bl. a. att minska landets sårbarhet. Motionärerna hänvisar till den år 1979 av statens industriverk publicerade utredningen (SIND 1979:3) Importkonkurrerande hemmamarknadsindu-

stri. Industriverket bör få i uppdrag att aktualisera detta material och att föreslå lämpliga åtgärder, anför det.

Industriverkets utredning tillkom på uppdrag av regeringen i januari 1976 sedan riksdagen vid behandlingen av utskottets betänkande NU 1975:14 bifallit en reservation av de tre borgerliga partiernas företrädare med begäran om förslag till åtgärder i syfte att stärka företagets konkurrenskraft och ekonomiska stabilitet. Enligt regeringsuppdraget skulle en utgångspunkt för utredningen vara att huvudprincipen om internationell arbetsfördelning baserad på fri utrikeshandel inte borde rubbas.

I industriverkets rapport år 1979 redovisades ett material rörande vissa "problembranscher", bl.a. tekoindustrin och vissa andra konsumtionsvaruindustrier. Några förslag till åtgärder lades emellertid inte fram. I sammanfattningen till rapporten (s. 17) anfördes bl.a. följande principiella synpunkter på frågan:

Utredningen anser sig ha funnit att den mest väsentliga målkonflikten i sammanhanget har att göra med avvägningen mellan å ena sidan effektiv resursfördelning och hög tillväxt i landet som helhet och å andra sidan ambitionen att bereda människor meningsfull sysselsättning på de orter där de vill bo. Att därutöver bibehålla produktion och sysselsättning inom befintliga branscher torde i allmänhet vara en andrahandsambition. I den mån man ställer upp det sistnämnda målet är det i grund och botten ofta mest som ett medel att på indirekt väg lösa de regionala sysselsättningsproblemen.

Rapporten har inte föranlett någon åtgärd från regeringens sida. Inom industriverket har heller inget ytterligare utredningsarbete utförts med samma inriktning. De studier som har gjorts under senare år har snarare varit inriktade på frågor om den svenska industrins konkurrensförmåga generellt, varvid exporten har tilldragit sig det största intresset. Detta gäller bl.a. de studier som redovisas i rapporten (SIND 1984:2) Effekter av 1982 års devalvering.

Utskottet erinrar i sammanhanget om att flera av de branscher som behandlades i 1979 års utredning omfattas eller har omfattats av särskilda branschprogram. Dessa program inriktas i hög grad på att bygga upp de berörda företagens exportförmåga, eftersom detta ses som nödvändigt för deras överlevnad på längre sikt.

Enligt utskottets uppfattning är det synsätt som ligger till grund för yrkandet i motion 1985/86:N326 (c) tämligen ofruktbart, av skäl som antyds i industriverkets nyss återgivna kommentar. Själva begreppet importkonkurrerande hemmamarknadsindustri är oklart. En grundprincip i näringspolitiken är att svenska industriföretag skall kunna verka på de villkor som gäller vid en i huvudsak fri utrikeshandel. Även inom branscher som traditionellt är inriktade på hemmamarknadens behov måste företagen kunna exportera en del av sin produktion, vilket kräver specialisering. Det är varken möjligt eller önskvärt att söka upprätthålla inhemsk produktion av alla varor som efterfrågas på hemmamarknaden. En sådan politik skulle leda till ökade kostnader för bl.a. konsumenterna.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet motion 1985/86:N326 (c) i berörd del.

Frågan om exporten från Sverige av högteknologiska civila produkter med potentiell militär användning har tagits upp i två motioner. En lagreglering av sådan export föreslås i motion 1985/86:N326 (c), med hänvisning till kontrollen av exporten av krigsmateriel och kärnenergiutrustning. Motionärerna anser att en motsvarande kontroll av export av högteknologiska varor är nödvändig för att Sverige inte skall dras in i andra länders embargo politik mot tredje land.

I motion 1985/86:N327 (vpk) tas frågan upp som ett exempel på negativa effekter av Sveriges beroende av utländsk teknik. Regeringen bör, anser motionärerna, omedelbart tillsätta en kommission med uppdrag att utreda omfattningen av det svenska deltagandet i västländernas embargo politik. Kommissionen skulle också lämna förslag till alternativa utvecklingsvägar i syfte att öka den nationella självständigheten.

I det föregående (s. 14) har redovisats bakgrunden till den aktuella frågan, nämligen Förenta Staternas och andra västländers strävan att genom exportkontroll förhindra att öststaterna får tillgång till avancerad teknologi. Denna exportkontroll innefattar även svensktillverkade produkter i vilka ingår komponenter av amerikanskt ursprung. För att få tillgång till den amerikanska tekniken måste svenska företag åta sig att följa de amerikanska embargo bestämmelserna. Detta sker på grundval av särskilda avtal mellan företaget och den amerikanska licensmyndigheten. Svenska myndigheter deltar inte i denna kontrollverksamhet.

Sedan de aktuella motionerna avgavs har regeringen i februari 1986 genom förordningen (1986:89) om förbud mot viss utförsel infört restriktioner mot export av vissa högteknologiska produkter. Dessa restriktioner, som gäller endast produkter tillverkade i utlandet, har det begränsade syftet att förhindra reexport från Sverige som innebär kringgående av tillverkningslandets exportkontrollbestämmelser. Bakgrunden till den nya förordningen, som gäller från den 1 juni 1986, är att det har ansetts strida mot svenska intressen att Sverige används som transitland vid sådana affärer.

Utskottet konstaterar att svenska myndigheter nu genom den nämnda förordningen har möjlighet att ingripa mot smuggling av utländsk högteknologi över svenskt område. Enligt uppgift har sådana affärer i stort sett upphört sedan förordningen trädde i kraft. Syftet med motion 1985/86:N326 (c) torde därmed nu ha tillgodosetts. Något uttalande av riksdagen i frågan är alltså inte längre aktuellt, varför motionen avstyrks i denna del.

Beträffande den mera allmänna frågan om beroendet av utländsk högteknologi, vilken tas upp i motion 1985/86:N327 (vpk), konstaterar utskottet att svenska företag i stor utsträckning är hänvisade till utländska, särskilt amerikanska, leverantörer av avancerade produkter och tekniska data. Detta måste anses otillfredsställande med hänsyn till att det här gäller områden inom vilka tillämpas särskilda exportrestriktioner. Det är en angelägen uppgift för näringslivet och för den statliga industri- och forskningspolitiken att skapa förutsättningar för en inhemsk utveckling av avancerad teknik på några nyckelområden. Ett sådant område är mikroelek-

troniken, där betydande insatser görs av staten och industrin inom ramen för ett nationellt femårigt program. I vissa fall kan det visa sig möjligt att genom samarbete med andra länder minska ett alltför ensidigt teknikberoende. Detta är en viktig aspekt av Sveriges deltagande i det västeuropeiska forskningssamarbetet, bl.a. inom Eureka (jfr s. 9). Utskottet vill emellertid understryka att det här gäller långsiktiga insatser som inte kan väntas leda till någon snabb minskning av det svenska teknikberoendet.

Tillsättandet av en kommission enligt förslaget i motion 1985/86:N327 (vpk) skulle enligt utskottets mening inte bidra till en lösning av de problem som här har antytts. Motionen avstyrks i denna del.

NU 1986/87:9

Tillfällig utförsel av metallskrot

För utförsel av avfall och skrot av metaller krävs exportlicens som lämnas av kommerskollegium. Praxis är sedan länge att licens beviljas bara om skrotet inte har kunnat avsättas inom landet.

I motion 1985/86:N270 (m) föreslås att licenstvånget skall upphävas när det gäller tillfällig utförsel för bearbetning av metallskrot avsett att återanvändas i exportörens egen tillverkning. Tvånget att låta bearbetningen göras av ett svenskt företag ger i vissa fall högre kostnader än om utländska företag får anlitas. Motionärerna åberopar bl.a. uppgifter från ett småföretag i armaturbranschen om att företagets kostnader för bearbetning av mässingsavfall i Sverige uppgår till 4:25 kr. per kg, medan samma tjänst på kontinenten kan köpas för 2 kr. per kg.

Riksdagen har avslagit flera motioner av liknande innebörd, senast hösten 1984 på förslag av utskottet i betänkandet NU 1984/85:2 (s. 62 f.). Vid detta tillfälle reserverade sig moderata samlingspartiets och folkpartiets företrädare i utskottet. Även om motionen avstyrktes uttalade sig utskottet för en förändring av gällande regler i riktning mot friare handel. Regeringen borde verka för internationella överenskommelser om avveckling av handelshinder på området, ansåg utskottet.

Som framgår av redovisningen i det föregående (s. 15) har frågan om en liberalisering av handeln med järn- och metallskrot nu aktualiserats genom arbetet med avveckling av handelshinder mellan EG och EFTA. Kommerskollegium har i skrivelse till regeringen i mars 1986 ställt sig positivt till att det svenska exportförbudet för skrot avvecklas i samband med en allmän liberalisering av skrothandeln i Västeuropa. Kollegiet vill emellertid inte förorda ett ensidigt svenskt slopande av exportförbudet.

Enligt utskottets mening bör, i avvaktan på resultatet av pågående arbete inom EG och EFTA, den svenska regleringen av handeln med metallskrot upprätthållas. Motion 1985/86:N270 (m) avstyrks sålunda.

Statligt handels- och bytesbolag

I motion 1985/86:N272 (vpk) framförs förslag om ett statligt handels- och bytesbolag för handel med statshandelsländerna. En avdelning i ett sådant bolag skulle inrättas som ett marknadsinstitut i Tornedalen.

Riksdagen har senast år 1985 avslagit ett liknande förslag på hemställan

av utskottet (NU 1984/85:2 s. 52), varvid reservation avgavs av vänsterpartiet kommunisternas representant. Utskottet hänvisade därvid till den pågående utbyggnaden av resurserna inom näringslivet för motköp, bl.a. i AB SUKAB. Någon särskild statlig organisation för ändamålet behövdes därför inte.

Utskottet anser inte att det har tillkommit några faktorer som föranleder en ändrad bedömning av frågan. Motionen avstyrks.

NU 1986/87:9

Import- och exportutbildning

I motion 1985/86:N271 (fp) anføres att företagen i de områden som stöds med regionalpolitiska medel ofta har bristande marknadsföringskompetens. Detta kan få till följd att produktutvecklingen och därmed också konkurrensförmågan blir lidande.

Motionären efterlyser en positivare attityd från samhällets sida till insatser för att förbättra de berörda företagens exportkunnande. Mot bakgrund härav föreslås en breddning av verksamheten vid Sandöskolan, som är inriktad på utbildning av biståndsarbetare. Sandöskolan bör utvecklas till en modern skola för export- och importutbildning för de små och medelstora företagen, anser motionären.

Utskottet har senast vid behandlingen år 1984 av frågan om exportfrämjande verksamhet uttalat att en ökad utbildning beträffande export behövs (NU 1983/84:40 s. 18 f.). Utskottet anslöt sig därvid till vad som anförts i proposition 1983/84:168 om att olika utbildningsinstitutioner borde anpassa sin verksamhet till de nya krav som följer av näringslivets ökade internationalisering. Utskottet vill inte utesluta att det kan behövas ytterligare insatser med den inriktning som nu föreslås i motion 1985/86:N271 (fp). Motionärens förslag om att Sandöskolans resurser skall utnyttjas för ändamålet kan utskottet emellertid inte biträda. Fördelarna med samordning av u-landsutbildning och exportutbildning torde vara begränsade, bl.a. med hänsyn till att det huvudsakligen är fråga om olika kategorier av länder. Motionen avstyrks sålunda.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *fri handel med varor och tjänster*

att riksdagen avslår motion 1985/86:U530 yrkande 1, motion 1985/86:N216 yrkande 9 i ifrågavarande del, motion 1985/86:N302 yrkande 6 i ifrågavarande del, motion 1985/86:N327 yrkande 1 i ifrågavarande del och motion 1985/86:405 yrkande 1,

2. beträffande *u-landshandeln*

att riksdagen avslår motion 1985/86:U530 yrkande 2, motion 1985/86:N302 yrkande 6 i ifrågavarande del och motion 1985/86:N327 yrkande 1 i ifrågavarande del,

3. beträffande *social- och miljöklausul*

att riksdagen avslår motion 1985/86:U530 yrkandena 5 och 6 och motion 1985/86:N303 yrkande 2,

4. beträffande *Norden som hemmamarknad*
att riksdagen avslår motion 1985/86:N326 yrkande 1.
5. beträffande *samarbetet med EG*
att riksdagen avslår motion 1985/86:N216 yrkande 9 i ifrågavarande del.
6. beträffande *kostnader för handelspolitiska åtgärder*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:N291 och 1985/86:N312.
7. beträffande *importkonkurrerande hemmamarknadsindustri*
att riksdagen avslår motion 1985/86:N326 yrkande 2.
8. beträffande *export av högteknologiska varor*
att riksdagen
 - a) avslår motion 1985/86:N326 yrkande 4.
 - b) avslår motion 1985/86:N327 yrkande 2.
9. beträffande *tillfällig utförsel av metallsprot*
att riksdagen avslår motion 1985/86:N270.
10. beträffande *statligt handels- och bytesbolag*
att riksdagen avslår motion 1985/86:N272.
11. beträffande *import- och exportutbildning*
att riksdagen avslår motion 1985/86:N271.

Stockholm den 25 november 1986

På näringsutskottets vägnar

Nils Erik Wååg

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Christer Eirefelt (fp), Lennart Pettersson (s), Erik Hovhammar (m), Rune Jonsson (s), Ivar Franzén (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Sten Svensson (m), Birgitta Johansson (s), Åke Wictorsson (s), Hadar Cars (fp), Bo Finnkvist (s), Jörn Svensson (vpk), Nic Grönvall (m) och Elving Andersson (c).

Reservationer

1. Fri handel med varor och tjänster (mom.1)

Christer Eirefelt (fp), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp) och Nic Grönvall (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Den positiva uppfattning om värdet av ett fritt internationellt utbyte av varor och tjänster som kommer till uttryck i regeringens handelspolitiska uttalanden präglar emellertid inte till alla delar regeringens faktiska handlande. Som påpekas i motion 1985/86:N302 (fp) bygger frihandelssystemet på ömsesidighet. Om svenska företag skall sälja sina produkter i andra länder måste dessa länders företag kunna sälja sina produkter här. Alla

former av protektionism – även i Sverige – måste motarbetas. Härvidlag har regeringen enligt utskottets mening inte varit tillräckligt konsekvent. Ett exempel härpå är de kvardröjande importbegränsningarna på tekoområdet, som rimligen borde ha avvecklats. Utskottet hänvisar till vad som anfördes härom från företrädarna för moderata samlingspartiet och folkpartiet vid utskottets senaste behandling av tekofrågorna våren 1986 (NU 1985/86:32 res. 11).

Såväl i den nämnda motionen som i motion 1985/86:N216 (m) pekas på vikten av att handelshinder på tjänsteområdet avvecklas. Härigenom skapas möjligheter till ökad svensk export inom denna dynamiska sektor. Ett problem i sammanhanget är emellertid de restriktioner av olika slag som gäller för produktionen av tjänster i Sverige, främst de offentliga tjänste- och servicemonopolen. Dessa försvårar för svenska företag att uppträda som trovärdiga exportörer av motsvarande tjänster. Konkurrensbegränsningar på den inhemska marknaden får alltså följder också för möjligheterna till export. En fortsatt avreglering och avmonopolisering i Sverige är en viktig förutsättning för att de svenska företagen skall kunna dra fördel av den liberalisering av tjänstehandeln som den förestående GATT-rundan tar sikte på. Riksdagen bör genom ett särskilt uttalande fästa regeringens uppmärksamhet härpå. Med det anförda tillstyrker utskottet motionerna 1985/86:N216 (m) och 1985/86:N302 (fp) i de delar som berörts här. Även motion 1985/86:405 (fp) i motsvarande del tillgodoses genom vad utskottet nu har förordat.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. *beträffande fri handel med varor och tjänster*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:N216 yrkande 9 i ifrågavarande del, motion 1985/86:N302 yrkande 6 i ifrågavarande del och motion 1985/86:405 yrkande 1 samt med avslag på motion 1985/86:U530 yrkande 1 och motion 1985/86:N327 yrkande 1 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

2. Fri handel med varor och tjänster (mom.1)

Ivar Franzén (c) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Innebörden av" och slutar med "angivna grundsynen" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan i huvudsak ansluta sig till den positiva värdering av frihandeln som regeringen i olika sammanhang har gett uttryck för. Som anförts i motion 1985/86:U530 (c) är emellertid frihandel inte ett mål i sig. I varje situation gäller det att bedöma de faktiska följderna av frihandelsprincipens tillämpning. Det måste bli fråga om avvägningar mellan olika samhällsintressen, vilket kan leda till att principen i vissa fall får modifieras. En ansvarsfull handelspolitik bör alltså bygga på sådana avvägningar snarare än på en doktrinär tillämpning av frihandelsprincipen. Riksdagen bör uttala sig för en sådan allmän inriktning av handelspolitiken. Genom ett uttalande av denna innebörd skulle den nämnda motionen

tillgodoses i berörd del. Utskottet återkommer till olika konkreta yrkanden i samma motion, vilka bygger på den angivna grundsynen.

NU 1986/87:9

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. *beträffande fri handel med varor och tjänster*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86: U530 yrkande 1 och med avslag på motion 1985/86: N216 yrkande 9 i ifrågavarande del, motion 1985/86: N302 yrkande 6 i ifrågavarande del, motion 1985/86: N327 yrkande 1 i ifrågavarande del och motion 1985/86: 405 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Fri handel med varor och tjänster (mom. 1)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 18 med "Utskottet finner" och slutar på s. 19 med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till den principiella kritik av frihandelssystemet som ligger till grund för motion 1985/86: N327 (vpk). Vid nu rådande internationella förhållanden har frihandeln karaktären av ett system för den starkes dominans över den svage. Detta leder till motsatsen av vad den klassiska frihandelsteorin hävdar, nämligen till ökade ekonomiska klyftor. Uppbyggnaden av stora multinationella företagsimperier och olika internationella kartellarrangemang verkar i samma riktning.

Utskottet anser liksom motionärerna att när Sverige arbetar för den internationella handelns utveckling detta måste ske utifrån perspektivet att det egna nationella oberoendet inte skall inskränkas av embargokrav och skyddsåtgärder från stora industriländer. Sverige har inget skäl att självt acceptera en grad av öppenhet som våra stora handelspartner inte accepterar. Sverige har också anledning att aktivt arbeta för utvecklings- och jämlikhetsmålen, vilka i dag lätt skymms undan i diskussionen om världsökonomi och handelssystemet. Dessa mål gynnas nämligen inte av den typ av handelssystem som frihandeln representerar. De nu angivna synpunkterna utvecklas ytterligare i motionen.

Utskottet anser att riksdagen bör i ett särskilt uttalande till regeringen ansluta sig till det som nu anförts. Således tillstyrker utskottet motion 1985/86: N327 (vpk) i här aktuell del. Av det sagda följer att utskottet inte kan ansluta sig till de synpunkter på frihandeln som förs fram i motionerna 1985/86: N216 (m), 1985/86: N302 (fp), 1985/86: 405 (fp) och 1985/86: U530 (c). Dessa motioner avstyrks i berörda delar.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. *beträffande fri handel med varor och tjänster*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86: N327 yrkande 1 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1985/86: U530 yrkande 1, motion 1985/86: N216 yrkande 9 i ifrågavarande del, motion 1985/86: N302 yrkande 6 i ifrågavarande del och motion 1985/86: 405

yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

NU 1986/87:9

4. U-landshandeln (mom. 2)

Christer Eirefelt (fp), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp) och Nic Grönvall (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Inte heller" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Däremot ansluter sig utskottet till de synpunkter på u-landshandeln som förs fram i motion 1985/86:N302 (fp). En avveckling av Sveriges återstående handelshinder mot u-landsimporten är angelägen med hänsyn såväl till u-ländernas situation som till de svenska konsumenternas intressen och – inte minst – ett effektivt utnyttjande av de svenska produktionsresurserna. Som anføres i motionen har Sverige ingen anledning att försöka hävda sig på områden där andra länder har bättre förutsättningar. Detta gäller såväl de u-länder som fortfarande befinner sig i ett tidigt utvecklingskede som de nya industrialiserade länderna, de s.k. NIC-länderna. Enligt utskottets mening bör avvecklingen av hindren mot u-landsimporten i stor utsträckning kunna ske utan att förhandlingarna inom ramen för den nya GATT-rundan avvaktas. Utskottet föreslår att riksdagen i ett uttalande till regeringen ansluter sig till vad utskottet nu har anför. Därmed tillstyrker utskottet motionen i berörd del.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande u-landshandeln

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:N302 yrkande 6 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1985/86:U530 yrkande 2 och motion 1985/86:N327 yrkande 1 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. U-landshandeln (mom. 2)

Ivar Franzén (c) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Som framgått" och slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill uttrycka förhoppningen att den förestående GATT-rundan kommer att leda till förbättrade möjligheter för u-länderna att finna avsättning för sin export. Emellertid kan problemet med den nuvarande obalansen mellan industri- och utvecklingsländer inte lösas enbart genom öppen och fri handel. Som påpekas i motion 1985/86:U530 (c) kan frihandeln tvärtom leda till negativa effekter. Utskottet instämmer i motionärernas förslag om att frågan om frihandels konsekvenser för relationerna mellan industri- och utvecklingsländer nu skall aktualiseras från svensk sida. Riksdagen bör i ett uttalande till regeringen ansluta sig till vad som nu anförts. Motionen tillstyrks alltså i berörd del. Det bör ankomma på regeringen att ta ställning till formen för ett svenskt initiativ i frågan.

2. beträffande *u-landshandeln*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:U530 yrkande 2 och med avslag på motion 1985/86:N302 yrkande 6 i ifrågavarande del och motion 1985/86:N327 yrkande 1 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. U-landshandeln (mom. 2)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Som framgått" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till den principiella kritik av det internationella frihandelssystemet som förs fram i motion 1985/86:N327 (vpk). Frihandel leder under nu rådande maktförhållanden till ökande ekonomiska klyftor mellan industri- och utvecklingsländer. Tanken att den förestående GATT-rundan skall kunna leda till grundläggande förbättringar av u-ländernas villkor ter sig som verklighetsfrämmande. Som anförs i nämnda motion måste en ekonomisk världsordning med större jämlikhet först skapas innan frihandeln kan komma till sin rätt.

Det måste enligt utskottets mening inskräpas att Sverige genom sitt deltagande i det nuvarande internationella handelssystemet deltar i exploateringen av u-ländernas resurser och befolkning. Försättningsvis bör Sverige i sitt uppträdande i olika internationella sammanhang verka för en ordning som tillgodoser u-ländernas berättigade krav. Riksdagen bör genom ett uttalande ansluta sig till vad utskottet nu har anfört. Därmed skulle motion 1985/86:N327 (vpk) tillgodoses i berörd del.

Utskottet noterar att motion 1985/86:U530 (c) innehåller en ansats till analys av det nuvarande frihandelssystemets effekter på fördelningen av resurser mellan industri- och utvecklingsländer. Motionärerna synes emellertid inte beredda att dra de korrekta slutsatserna av sitt resonemang, varför utskottet avstyrker det berörda motionsyrkandet. Det synsätt på u-landshandeln som ligger till grund för motion 1985/86:N302 (fp) är utskottet främmande. Även denna motion avstyrks alltså i berörd del.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *u-landshandeln*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:N327 yrkande 1 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1985/86:U530 yrkande 2 och motion 1985/86:N302 yrkande 6 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Social- och miljöklausul (mom. 3)

Ivar Franzén (c) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Trots dessa" och slutar med "detta yrkande" bort ha följande lydelse:

Trots dessa svårigheter anser utskottet att de frågor om social- och miljöklausul som tas upp i motion 1985/86:U530 (c) är av betydande intresse och att frågorna bör bearbetas vidare. I första hand bör, såsom föreslås i motionen, en kontinuerlig kartläggning ske av den svenska importen av varor som har producerats under oacceptabla förhållanden från hälso- och miljösynpunkt eller med utnyttjande av barn, slavarbetare eller underbetald arbetskraft. Därvid bör också effekterna av importen på den inhemska produktionen beaktas. En sådan kartläggning bör ligga till grund för svenska handelspolitiska ställningstaganden såväl bilateralt som inom GATT och i andra internationella sammanhang. Utskottet anser, i likhet med motionärerna, att införandet i GATT av en social- och miljöklausul bör eftersträvas. Regeringen bör aktivt bevaka möjligheterna här till i samband med den förestående GATT-rundan.

Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening. Motion 1985/86:U530 (c) tillstyrks alltså i berörda delar. Genom ett uttalande av angiven innebörd skulle även motsvarande yrkande i motion 1985/86:N303 (vpk), som gäller importen av tekoprodukter, delvis tillgodoses. Utskottet kan emellertid inte ansluta sig till vad som sägs i denna motion om grunderna för skyddsåtgärder mot import från vissa länder.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. *beträffande social- och miljöklausul*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:U530 yrkandena 5 och 6 och med anledning av motion 1985/86:N303 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Social- och miljöklausul (mom. 3)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Trots dessa" och slutar med "detta yrkande" bort ha följande lydelse:

Trots dessa — — — (= reservation 7) — — — förestående GATT-rundan.

Utskottet ansluter sig även till de synpunkter som framförs i motion 1985/86:N303 (vpk) med avseende särskilt på importen av tekoprodukter från vissa länder. Som motionärerna påpekar kan oacceptabla produktionsförhållanden i dessa länder ofta hänföras till att de multinationella kapitalintressena drar fördel av ländernas politiska svaghet.

Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening. Genom ett uttalande av angiven innebörd skulle såväl motion 1985/86:U530 (c) som motion 1985/86:N303 (vpk) tillgodoses i berörd del.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. *beträffande social- och miljöklausul*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:N303 yrkande 2 och med anledning av motion 1985/86:U530 yrkandena 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Ivar Franzén (c) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning om betydelsen av att arbetet med Norden som hemmamarknad drivs vidare. Mot bakgrund härav noterar utskottet med tillfredsställelse att yrkandet i motion 1985/86:N326 (c) om myndigheternas åligganden och befogenheter i det nordiska samarbetet delvis har blivit tillgodosett, bl.a. genom den genomgång av svenska föreskrifter som nyligen har redovisats i rapporten Myndigheter och tekniska handelshinder. Emellertid måste detta kartläggningsarbete följas upp. Som framgår av rapporten grundas många av de nuvarande handelshindren i Norden på skillnader i nationella regler, som i sin tur avspeglar olika bedömningar av risker m.m. Utskottet anser att regeringen bör verka aktivt för en regelharmonisering på sådana områden. Genom ett uttalande härom till regeringen bör riksdagen markera betydelsen av att arbetet med förverkligandet av Norden som hemmamarknad snabbt resulterar i konkreta lösningar. Ett sådant uttalande skulle också ligga i linje med motionärernas syfte.

dels att utskottet under 4 bort hemställa

4. *beträffande Norden som hemmamarknad*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:N326 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Samarbetet med EG (mom. 5)

Erik Hovhammar, Sten Svensson och Nic Grönvall (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "den delen" bort ha följande lydelse:

Samverkan mellan EG- och EFTA-länderna som den kommer till uttryck bl.a. i den s.k. Luxemburgdeklarationen är av mycket stor betydelse för Europas utveckling. Den innebär att alla Västeuropas länder kommer att kunna knytas samman i ett marknadssamarbete. Inom EG pågår, förutom arbetet med att skapa en verklig gemensam marknad, även ett långtgående samarbete på andra områden. Europa utgör en av världens största sammanhållna marknader. Det förs, inte minst inom EG-parlamentet, en debatt om väsentliga framtidsfrågor, som i stor utsträckning är viktiga även för Sverige. Ansträngningarna inom ramen för det nordiska samarbetet att undanröja handelshinder och skapa en nordisk hemmamarknad är av mycket stor betydelse för det nordiska näringslivet. Tack vare Danmarks medlemskap i EG är det möjligt att bedriva det nordiska arbetet i nära anslutning till utvecklingen inom EG. I Norge har på senare tid en ny Europadebatt skjutit fart. Man kan förvänta att Norge kommer att söka former för ett närmare samarbete med EG med medlemskap som slutmål.

Det är bl. a. med tanke på vår stora utrikeshandel utomordentligt väsentligt att Sverige har goda relationer med EG. När förutsättningar föreligger för detta bör Sverige, i samarbete med andra nordiska länder och inom ramen för vår alliansfria politik, söka medlemskap i EG. Intill dess bör Sverige koncentrera sig på att, främst i samverkan med Norge, söka finna former för ett sådant medlemskap. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad som nu anförts. Ett sådant uttalande ligger i linje med vad som sägs i motion 1985/86:N216 (m), som alltså i denna del tillstyrks av utskottet.

dels att utskottet under 5 bort hemställa

5. beträffande *samarbetet med EG*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:N216 yrkande 9 i ifrågasvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

11. Samarbetet med EG (mom. 5)

Christer Eirefelt (fp) och Hadar Cars (fp) anser att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "den delen" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka vikten av att Sverige både självständigt och tillsammans med övriga EFTA-länder ytterligare fördjupar samarbetet med EG. Sverige bör aktivt verka för att den avveckling av handelshinder m.m. som pågår inom EG i syfte att genomföra en verklig gemensam marknad skall i möjligaste mån utsträckas till att omfatta hela Västeuropa i enlighet med den s.k. Luxemburgdeklarationen. Utskottet hänvisar till vad som anfördes härom i motion 1985/86: U524 (fp). Som påpekas i denna motion växer det inom EG också fram en ökad medvetenhet om behovet av insatser på andra områden för att stärka den europeiska identiteten, varvid Europaparlamentet spelar en pådrivande roll. Sverige har ett starkt intresse av att aktivt verka för samarbete med EG också på sådana områden i den utsträckning som är förenlig med Sveriges alliansfria politik.

Vad utskottet nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening. Syftet med motion 1985/86:N216 (m) skulle genom ett sådant uttalande delvis tillgodoses. Emellertid är utskottet inte berett att ta upp frågan om ändringar i de grundläggande överenskommelser och avtal på vilka samarbetet mellan Sverige och EG är baserat. Motionen avstyrks därför i berörd del.

12. Kostnader för handelspolitiska åtgärder (mom. 6)

Christer Eirefelt (fp), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp) och Nic Grönvall (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Det finns" och slutar med "avstyrks alltså" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i vad som anförts i motionerna 1985/86:N291 (m)

och 1985/86:N312 (fp) om att kostnaderna för olika slags handelspolitiska åtgärder bör klarläggas bättre. Enligt utskottets uppfattning skulle t.ex. importrestriktionerna på tekoområdet sannolikt ha blivit mindre omfattande om kostnaderna för konsumenterna hade ingått i beslutsunderlaget. Det är angeläget att garantier skapas för ett bättre underlag för kommande ställningstaganden till olika frågor om skyddsåtgärder. Utskottet stöder därför förslaget i motion 1985/86:N312 (fp) om att statens pris- och kartell-nämnd skall kostnadsberäkna alla förslag om sådana åtgärder. Uppdraget till nämnden bör också innefatta en sådan allmän kartläggning av de handelspolitiska åtgärdernas betydelse för hushållens ekonomi som avses i motion 1985/86:N291 (m). Riksdagen bör i ett uttalande till regeringen ansluta sig till vad utskottet har anfört. De två nämnda motionerna tillstyrks sålunda.

NU 1986/87:9

dels att utskottet under 6 bort hemställa

6. *beträffande kostnader för handelspolitiska åtgärder*
att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:N291 och 1985/86:N312 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. Kostnader för handelspolitiska åtgärder (mom. 6)

Jörn Svensson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Det finns" och slutar med "avstyrks alltså" bort ha följande lydelse:

Den fråga som har väckts i motionerna 1985/86:N291 (m) och 1985/86:N312 (fp) är i ett vidare sammanhang av betydande intresse. Emellertid är motionärernas utgångspunkt på förhand bestämd. Man avser att visa att bl.a. jordbruksregleringen medför en kostnadsbelastning för folkhushållet och "konsumenterna". Slutsatsen förutsätts bli att detta talar för regleringens avskaffande. Frågan är dock långt vidsträcktare och mer komplicerad än vad som framgår i motionerna. Sålunda skulle en avveckling av jordbruksregleringen medföra stora och djupgående sysselsättnings- och regionalpolitiska verkningar. Förändringarna skulle medföra ökad koncentration i ägande och produktion. De skulle stimulera ett osunt och i överdriven grad kemikaliserat jordbruk och framtvinga en svensk anpassning till sämre ekologiska och hälsopolitiska normer inom livsmedelsproduktion och livsmedelsberedning.

Totalt skulle kostnaderna för en avveckling av jordbruksregleringen kunna komma att väsentligt överstiga de – på något ensidiga grunder – påstådda vinsterna. Denna fråga måste enligt utskottets mening prövas i hela sitt sammanhang, dvs. inom ramen för en samlad diskussion av livsmedels- och jordbrukspolitiken samt i förekommande fall även industripolitiken. Det är olämpligt att föra resonemangen från den ensidiga och partiella utgångspunkt som utrikeshandelspolitiken erbjuder. Utskottet finner sig mot anförda bakgrund böra avstyrka de två motionerna.

14. Importkonkurrerande hemmamarknadsindustri (mom. 7) NU 1986/87:9

Ivar Franzén (c), Jörn Svensson (vpk) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det beklagligt att det värdefulla material om den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin som redovisades av statens industriverk i rapporten (SIND 1979:3) Importkonkurrerande hemmamarknadsindustri inte har följts upp. Såsom föreslås i motion 1985/86:N326 (c) bör regeringen nu uppdraga åt industriverket att aktualisera detta utredningsmaterial och att föreslå åtgärder med sikte på att öka självförsörjningsgraden inom aktuella delar av industrin. Enligt utskottets mening skulle sådana åtgärder kunna få gynnsamma samhällsekonomiska effekter i flera avseenden, bl.a. förbättrad regional balans och minskad sårbarhet vid yttre störningar. Den statliga näringspolitiken bör ta sikte på att främja inte enbart exporten utan även den produktion som tillgodoser främst hemmamarknadens behov.

Riksdagen bör genom ett uttalande till regeringen ansluta sig till vad utskottet nu har anfört. Härigenom skulle yrkandet i motion 1985/86:N326 (c) tillgodoses.

dels att utskottet under 7 bort hemställa

7. beträffande *importkonkurrerande hemmamarknadsindustri*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:N326 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. Export av högteknologiska varor (mom. 8)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 25 som börjar med "Beträffande den" och slutar på s. 26 med "denna del" bort ha följande lydelse:

Av långt större betydelse är frågan om det svenska teknikberoendet, främst gentemot Förenta Staterna, vilken ligger till grund för yrkandet i motion 1985/86:N327 (vpk). Detta beroende begränsar Sveriges möjligheter att föra en strikt självständig ekonomisk politik. Som motionärerna framhåller bör Sverige som en långsiktig väg att minska sitt beroende söka efter alternativ teknik eller utveckla egen teknik i samarbete med andra länder som också vill frigöra sig från Förenta Staternas strategiska stormaktspolitik på området. En möjlighet härtill kan vara Eureka-samarbetet. På kortare sikt kan andra åtgärder vidtas. Svensk industri och svensk handel kan utvecklas på områden som nu försummas. Ett sådant område är teknik på en något lägre nivå för bl.a. u-ländernas behov, exempelvis inom energiproduktion och energibesparing. Genom ökade insatser på sådana områden skulle Sverige även kunna lämna ett önskvärt bidrag till u-ländernas utveckling.

Utskottet ansluter sig till motionärernas förslag om att regeringen ome-

delbart skall tillsätta en kommission med uppdrag att dels utreda omfattningen av det svenska deltagandet i embargopolitiken, dels lämna förslag till alternativa utvecklingsvägar som kan bidra till vårt lands ekonomisk-politiska oberoende. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening. Motion 1985/86:N327 (vpk) tillstyrks sålunda i berörd del.

dels att utskottet under 8 bort hemställa

8. beträffande *export av högteknologiska varor*
att riksdagen

a) (= utskottet),

b) med bifall till motion 1985/86:N326 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. Tillfällig utförsel av metallskrot (mom. 9)

Christer Eirefelt (fp), Erik Hovhammar (m), Ivar Franzén (c), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp), Nic Grönvall (m) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande på s. 26 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "avstyrks sålunda" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det kan finnas skäl att behålla nuvarande svenska reglering av handeln med metallskrot i avvaktan på att arbetet inom EG och EFTA leder fram till en allmän liberalisering av skrothandeln i Väst-europa. Detta utesluter emellertid inte att gällande exportförbud tillämpas på ett mer flexibelt sätt. I motion 1985/86:N270 (m) anförs exempel på de orimliga konsekvenserna av nuvarande regler i fall då metallskrot från ett företag efter omsmältning skall återanvändas i företagets egen tillverkning. Exportförbudet fyller då inte sin egentliga funktion, nämligen att säkra tillgången på råvara inom landet. Effekten av förbudet är i stället att de inhemska omsmältningsverken skyddas mot utländsk konkurrens, till nackdel för de tillverkande företagen.

Utskottet anser därför att en ändring av nuvarande regler bör ske i syfte att möjliggöra tillfällig utförsel av metallskrot för återanvändning i det exporterande företagets egen tillverkning. Riksdagen bör rikta en anmodan härom till regeringen. Med det anförda tillstyrker utskottet motion 1985/86:N270 (m).

dels att riksdagen under 9 bort hemställa

9. beträffande *tillfällig utförsel av metallskrot*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:N270 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

17. Statligt handels- och bytesbolag (mom. 10)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "Motionen avstyrks" bort ha följande lydelse:

Det är enligt utskottets mening uppenbart att en vidgad handel med statshandelsländerna skulle underlättas genom inrättandet av ett statligt handels- och bytesbolag. Ett sådant bolag skulle t.ex. kunna hålla samman de insatser från skilda företag som behövs för att Sverige skall kunna konkurrera om exportorder avseende stora kompletta projekt. Det skulle också kunna verksamt bidra till att ytterligare avsättningsmöjligheter skapas för statshandelsländernas exportvaror. Bolaget bör helt eller till övervägande del ägas av staten för att ges önskvärd tyngd. Mot bakgrund härav anser utskottet att regeringen bör uppmanas att ta initiativ till bildandet av ett statligt handels- och bytesbolag. Som föreslås i motion 1985/86:N272 (vpk) skulle ett sådant bolag kunna innefatta ett särskilt marknadsinstitut i Tornedalen, varvid bl.a. den nya mässhallen i Luleå skulle kunna utnyttjas som resurs. Inrättandet av ett sådant institut skulle enligt utskottets mening främja regionens utveckling. Utskottet tillstyrker sålunda motionen.

dels att utskottet under 10 bort hemställa

10. beträffande *statligt handels- och bytesbolag*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:N272 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Kostnader för handelspolitiska åtgärder (mom. 6)

Ivar Franzén (c) och Elving Andersson (c) anför:

I anslutning till utskottets behandling av två motioner med förslag om att kostnaderna för handelspolitiska åtgärder skall utredas har vänsterpartiet kommunisternas företrädare i en reservation (res. 13) tagit upp frågan om effekterna av en avveckling av jordbruksregleringen. Vi kan i sak instämma i vad reservanten säger om att de samhällsekonomiska kostnaderna för en avveckling skulle komma att väsentligt överstiga vinsterna. Eftersom frågan inte har berörts vid utskottsbehandlingen – den hör till annat utskotts område – och dessutom har ett mycket svagt samband med det aktuella ärendet har vi emellertid valt att inte ansluta oss till reservationen eller avge en egen reservation.

<i>Ärendet</i>	1
<i>Sammanfattning</i>	1
<i>Motionerna</i>	2
<i>Uppgifter i anslutning till motionerna</i>	3
Aktuella handelspolitiska frågor	3
Ny GATT-runda	5
Delegationen för tjänstehandel	7
Kartläggning av handelshinder i Västeuropa	8
Eureka-samarbetet	9
Undanröjande av handelshinder i Norden	10
Kostnader för handelspolitiska åtgärder	11
Socialklausul i internationella handelsöverenskommelser	12
Förbud mot viss export av högteknologiska varor	14
Tillfällig utförsel av metallskrot	15
<i>Utskottet</i>	17
Fri handel med varor och tjänster	17
U-landshandeln	19
Social- och miljöklausul	20
Norden som hemmamarknad	21
Samarbetet med EG	22
Kostnader för handelspolitiska åtgärder	23
Importkonkurrerande hemmamarknadsindustri	23
Export av högteknologiska varor	25
Tillfällig utförsel av metallskrot	26
Statligt handels- och bytesbolag	26
Import- och exportutbildning	27
Hemställan	27
<i>Reservationer</i>	
1. Fri handel med varor och tjänster (m, fp)	28
2. Fri handel med varor och tjänster (c)	29
3. Fri handel med varor och tjänster (vpk)	30
4. U-landshandeln (m, fp)	31
5. U-landshandeln (c)	31
6. U-landshandeln (vpk)	32
7. Social- och miljöklausul (c)	32
8. Social- och miljöklausul (vpk)	33
9. Norden som hemmamarknad (c)	34
10. Samarbetet med EG (m)	34
11. Samarbetet med EG (fp)	35
12. Kostnader för handelspolitiska åtgärder (m, fp)	35
13. Kostnader för handelspolitiska åtgärder (vpk)	36
14. Importkonkurrerande hemmamarknadsindustri (c, vpk)	37
15. Export av högteknologiska varor (vpk)	37
16. Tillfällig utförsel av metallskrot (m, fp, c)	38
17. Statligt handels- och bytesbolag (vpk)	38
<i>Särskilt yttrande</i>	
Kostnader för handelspolitiska åtgärder (c)	39